

OBWIESZCZENIE
MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

z dnia ..... 2018 r.

**w sprawie krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze
stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018–2022**

Na podstawie art. 47 ust. 5 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2017 r. poz. 50 i 60) ogłasza się krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, stanowiący załącznik do obwieszczenia.

Janek

ca DYREKTORA DEPARTAMENTU
HODOWLI I OCHRONY ROŚLIN

Krzysztof Kielak

DYREKTOR DEPARTAMENTU
Hodowli i Ochrony Roślin

Bogusław Rzeźnicki

Malaczek

Naczelnik Wydziału

Paweł Malaczek

PODSEKRETARZ STANU

Ewa Lech

Z-CA DYREKTORA DEPARTAMENTU
PRAWNO-LEGISLACYJNEGO

Mariusz Gorzowski

Dyrektor Departamentu
Prawno-Legislacyjnego

Grzegorz Wykowski

MINISTER
Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Krzysztof Jurgiel

Załącznik do obwieszczenia
Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
z dnia ..... 2018 r. (poz...)

**KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ OGRANICZENIA RYZYKA
ZWIAZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN
NA LATA 2018–2022**

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	4
II. WYBRANE INFORMACJE O POLSKIM ROLNICTWIE.....	7
III. REALIZACJA KRAJOWEGO PLANU DZIAŁANIA W LATACH 2013–2016	11
IV. CELE I DZIAŁANIA NA RZECZ OGRANICZENIA RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN NA LATA 2018–2022	14
1. DZIAŁANIE 1. SZKOLENIA W ZAKRESIE ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN.....	16
1.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	17
1.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	18
1.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	18
2. DZIAŁANIE 2. OGRANICZANIE RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE ZBYWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	18
2.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	19
2.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	19
2.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	20
3. DZIAŁANIE 3. UPOWSZECHNIANIE W SPOŁECZEŃSTWIE WIEDZY O ŚRODKACH OCHRONY ROŚLIN	20
ZADANIE 1. PROMOWANIE DOBRYCH PRAKTYK BEZPIECZNEGO STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	20
ZADANIE 2. GROMADZENIE INFORMACJI O ZATRUCIACH LUDZI ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN	21
3.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	21
3.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	21
3.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	22
4. DZIAŁANIE 4. ZAPEWNIENIE SPRAWNOŚCI TECHNICZNEJ SPRZĘTU PRZEZNACZONEGO DO STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN.....	22
4.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	23
4.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	23
4.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	23
5. DZIAŁANIE 5. ZABIEGI AGROLOTNICZE	24
5.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	25
5.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	25
5.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	25
6. DZIAŁANIE 6. OSTRZEGANIE OSÓB POSTRONNYCH O ZABIEGACH OCHRONY ROŚLIN	25
6.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	26
6.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	26
6.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	26
7. DZIAŁANIE 7. ŚRODKI OCHRONY ŚRODOWISKA WODNEGO I WODY PITNEJ.....	26
ZADANIE 1. PROWADZENIE URZĘDOWEGO MONITORINGU WÓD POWIERZCHNIOWYCH, PODZIEMNYCH I OSADÓW DENNYCH.....	27
Podzadanie 1. Wody powierzchniowe	29
Podzadanie 2. Wody podziemne.....	29
Podzadanie 3. Osady denne	29
ZADANIE 2. PROWADZENIE URZĘDOWEGO MONITORINGU WODY PRZEZNACZONEJ DO SPOŻYCIA PRZEZ LUDZI	29
ZADANIE 3. PROWADZENIE MONITORINGU WÓD POWIERZCHNIOWYCH	30
ZADANIE 4. NADZÓR NAD ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN ZAWIERAJĄCYMI SUBSTANCJE CZYNNE, KTÓRE POWINNY BYĆ OBJĘTE SZCZEGÓLNYM MONITORINGIEM	30
7.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	31
7.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	31
7.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	31
8. DZIAŁANIE 8. OGRANICZENIE STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN NA OBSZARACH SZCZEGÓLNIE WRAŻLIWYCH	32
8.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	32
8.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	33
8.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	33
9. DZIAŁANIE 9. WYELIMINOWANIE ZAGROŻEŃ NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH WYKONYWANIA ZABIEGÓW OCHRONY ROŚLIN	33
9.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	35
9.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU.....	35
9.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	35
10. DZIAŁANIE 10. INTEGROWANA OCHRONA ROŚLIN.....	35

ZADANIE 1. UPOWSZECHNIANIE WIEDZY Z ZAKRESU INTEGROWANEJ OCHRONY ROŚLIN	36
ZADANIE 2. UTRZYMANIE PLATFORMY INTERNETOWEJ POŚWIĘCONEJ INTEGROWANEJ OCHRONIE ROŚLIN	36
ZADANIE 3. OPRACOWANIE, AKTUALIZACJA I UDOSTĘPNIENIE METODYK INTEGROWANEJ OCHRONY POSZCZEGÓLNYCH UPRAW	37
ZADANIE 4. PROWADZENIE SYSTEMU SYGNALIZACJI AGROFAGÓW	37
ZADANIE 5. UDOSTĘPNIENIE SYSTEMÓW WSPOMAGANIA PODEJMOWANIA DECYZJI W OCHRONIE ROŚLIN.....	38
ZADANIE 6. UDOSTĘPNIENIE PROGRAMÓW INTEGROWANEJ OCHRONY ROŚLIN	38
ZADANIE 7. UPOWSZECHNIANIE WYNIKÓW OCENY PROWADZONEJ W RAMACH POREJESTROWEGO DOŚWIADCZALNICTWA ODMIANOWEGO	39
ZADANIE 8. UPOWSZECHNIANIE SYSTEMU INTEGROWANEJ PRODUKCJI ROŚLIN	39
ZADANIE 9. PROWADZENIE DORADZTWA W OCHRONIE ROŚLIN	40
ZADANIE 10. ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA OWADÓW ZAPYLAJĄCYCH PODCZAS WYKONYWANIA ZABIEGÓW OCHRONY ROŚLIN	40
10.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	41
10.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU	42
10.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	42
11. DZIAŁANIE 11. ANALIZA RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	42
ZADANIE 1. BADANIA STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	43
Podzadanie 1. Prowadzenie badań statystycznych sprzedaży środków ochrony roślin.....	43
Podzadanie 2. Prowadzenie badań statystycznych zużycia środków ochrony roślin	43
Podzadanie 3. Prowadzenie badań dotyczących integrowanej ochrony roślin	43
ZADANIE 2. KONTROLE I MONITORINGI DOTYCZĄCE ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN.....	44
Podzadanie 1. Kontrola skażenia żywności pochodzenia roślinnego środkami ochrony roślin	44
Podzadanie 2. Kontrola skażenia pasz środkami ochrony roślin	44
Podzadanie 3. Kontrola skażenia żywności pochodzenia zwierzęcego środkami ochrony roślin	45
ZADANIE 3. OPRACOWANIE WSKAŹNIKÓW ORAZ ANALIZA RYZYKA ZWIĄZANEGO ZE STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN.....	45
11.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	45
11.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU	46
11.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	46
12. DZIAŁANIE 12. UTRZYMANIE EFEKTYWNEGO NADZORU NAD OBROTEM I STOSOWANIEM ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN	46
12.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	47
12.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU	47
12.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	48
13. DZIAŁANIE 13. OPTIMALIZACJA OCHRONY UPRAW MAŁOBSZAROWYCH I EKOLOGICZNYCH	48
13.1. SPOSÓB REALIZACJI DZIAŁANIA.....	49
13.2. MIERNIKI SŁUŻĄCE MONITOROWANIU	49
13.3. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ	49
V. PODSUMOWANIE.....	50
VI. ZGODNOŚĆ KRAJOWEGO PLANU DZIAŁANIA Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI W OBSZARZE ROLNICTWA	51

I. Wprowadzenie

Krajowy plan działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, zwany dalej „krajowym planem działania”, stanowi wykonanie zobowiązań wynikających z postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 71, z późn. zm.), zwanej dalej „dyrektywą 2009/128/WE”.

W Polsce pierwszy krajowy plan działania został przyjęty w dniu 6 maja 2013 r., a następnie ogłoszony w dniu 18 czerwca 2013 r. w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (M. P. poz. 536).

Podstawę prawną do ogłoszenia ww. krajowego planu działania stanowiły przepisy art. 47 ust. 5 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2015 r. poz. 547, z późn. zm.), a czas jego realizacji został zaplanowany na lata 2013–2017.

Plan ten określał:

- 1) cele, jakie należy osiągnąć w zakresie ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, w tym w odniesieniu do:
  - a) przestrzegania wymagań integrowanej ochrony roślin przez użytkowników profesjonalnych tych preparatów,
  - b) upowszechniania stosowania metod niechemicznych oraz ograniczania zależności produkcji roślinnej od stosowania chemicznych środków ochrony roślin,
  - c) upowszechniania wiedzy dotyczącej bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin;
- 2) harmonogram osiągnięcia celów, o których mowa w pkt 1;
- 3) działania, jakie powinny być podejmowane na rzecz osiągnięcia celów, o których mowa w pkt 1;
- 4) podmioty odpowiedzialne za monitorowanie osiągnięcia celów, o których mowa w pkt 1, oraz sposób tego monitorowania;
- 5) wskaźniki służące do oceny ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, w tym dotyczące zużycia środków ochrony roślin, i sposób udostępniania wyników tej oceny opinii publicznej.

Stosownie do przepisów art. 47 ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, minister właściwy do spraw rolnictwa zobowiązany został do dokonania przeglądu krajowego planu działania w odstępach czasu nie dłuższych niż 5 lat.

Kluczowym celem dla Polski w związku z realizacją krajowego planu działania było upowszechnianie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Przyjęto, że wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, w szczególności przez promowanie niechemicznych metod ochrony roślin, pozwoli na zmniejszenie zależności produkcji roślinnej od chemicznych środków ochrony roślin, co w efekcie pozwoli ograniczyć ryzyko związane z ich użyciem.

Do oceny stopnia realizacji celów głównych krajowego planu działania przyjęte zostały mierniki o charakterze ogólnym, natomiast dla poszczególnych działań służących osiągnięciu tych celów przyjęte zostały mierniki o charakterze szczegółowym. Jako mierniki ogólne przyjęto:

- 1) stosowanie przez użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin – w 2017 r. wartość miernika powinna wynosić co najmniej 90% (według danych Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa);
- 2) procentowy udział przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin w żywności pochodzenia roślinnego – w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika powinna utrzymywać się na poziomie poniżej 1% (według danych Państwowej Inspekcji Sanitarnej);
- 3) procentowy udział przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin w paszach i żywności pochodzenia zwierzęcego – w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika powinna utrzymywać się na poziomie poniżej 0,1% (według danych Inspekcji Weterynaryjnej).

Założone działania przyjęte na lata 2013–2017 były konsekwentnie realizowane, co znalazło także odzwierciedlenie w wartościach mierników przyjętych dla ewaluacji osiągnięcia celów krajowego planu działania.

Według danych Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa w 2014 r. od 71,8% do 95,3% użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin stosowało poszczególne wymogi integrowanej ochrony roślin, w 2015 r. od 69,2% do 97,2%, natomiast w 2016 r. od 67,3% do 95,7%.

W latach 2013–2016 Państwowa Inspekcja Sanitarna stwierdziła przekroczenia najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości odpowiednio w 0,7%, 0,9%, 1,5% i 1,2% próbek pochodzenia roślinnego. Cele krajowego planu działania na lata 2013–2017 były zatem bliskie osiągnięcia. Wprawdzie w latach 2015 i 2016 zaobserwowano nieznaczne przekroczenia zaplanowanej wartości wskaźnika (o 0,5% oraz 0,2%), jednak w latach 2013 i 2014 wartości wskaźnika były zdecydowanie niższe od zakładanych. Średnia wartość miernika w trakcie realizacji krajowego planu działania (1,075%) utrzymywała się więc na założonym poziomie. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że zgodnie z opublikowanym przez EFSA (European Food Safety Authority) raportem Chemicals in food 2016, w 2015 r. 1,6% żywności wyprodukowanej w Unii Europejskiej zawierało przekroczenia maksymalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin. Uzyskane wartości miernika kształtują się zatem poniżej tej wartości.

Inspekcja Weterynaryjna w latach 2013 i 2014 w żadnej z przebadanych próbek pasz i żywności pochodzenia zwierzęcego nie stwierdziła przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin. W 2015 r. 4 próbki pasz nie spełniały wymagań prawa oraz w 1 próbce tkanki tłuszczowej konia i w 1 próbce tkanki tłuszczowej dzika wykryto niezgodne wyniki zawartości PCB. Niezgodny wynik zawartości PCB w 1 próbce tkanki tłuszczowej dzika wykryto także w 2016 r. Także w tym przypadku należy uznać cele krajowego planu działania na lata 2013–2017 za zrealizowane – tylko w jednym roku nastąpiło bowiem nieznaczne przekroczenie planowanej wartości miernika (o 0,16%), w pozostałych latach wartości te były znacznie niższe od zakładanych. Natomiast

średnia wartość miernika (0,075%) kształtowała się znacznie poniżej założonej wartości.

Jak wynika z przedstawionych danych cele krajowego planu działania przyjętego na lata 2013–2017 zostały zrealizowane, a ryzyko związane ze stosowaniem środków ochrony roślin zminimalizowane. Produkowana w Polsce żywność jest praktycznie wolna od przekroczeń najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin, a więc jest w pełni bezpieczna dla konsumenta. Producenci rolni dysponują także wiedzą o zasadach integrowanej ochrony roślin i stosują w praktyce rolnej poszczególne jej elementy.

Ograniczenie zagrożeń związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin zostało osiągnięte z jednej strony przez przyjęcie szczegółowych przepisów dotyczących zasad obrotu i stosowania środków ochrony roślin, z drugiej zaś przez działania informacyjne i edukacyjne prowadzone wśród producentów rolnych i innych użytkowników środków ochrony roślin oraz wyposażenie ich w narzędzia umożliwiające wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin (metodyki integrowanej ochrony poszczególnych upraw, programy ochrony roślin, programy wspomaganie decyzji w ochronie roślin, poradniki dobrych praktyk w ochronie roślin, system sygnalizacji agrofagów i doradztwo).

W szczególności należy wskazać w tym kontekście na:

- 1) ustanowienie i konsekwentne doskonalenie systemu szkoleń w zakresie środków ochrony roślin;
- 2) ustanowienie i konsekwentne doskonalenie systemu badań sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 3) ustanowienie skutecznych mechanizmów kontroli i nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin.

W większości obszarów zidentyfikowane ryzyko udało się więc istotnie ograniczyć, a w niektórych całkowicie wyeliminować (jak w przypadku wykonywania zabiegów ochrony roślin sprzętem lotniczym).

Określone w niniejszym krajowym planie działania cele i działania zmierzające do dalszego zmniejszenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, stanowią w większości kontynuację działań realizowanych w latach 2013–2017. Uwzględnione w nim zostały także doświadczenia i rezultaty wynikające z realizacji krajowego planu działania przyjętego na lata 2013–2017 oraz wyniki z misji Komisji Europejskiej przeprowadzonej w Polsce w dniach 7–14 czerwca 2017 r. w celu oceny wdrażania środków na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów, w wyniku czego niektóre z dotychczas realizowanych działań zostały zmodyfikowane. Dodane zostały także nowe działania odpowiadające aktualnym potrzebom w zakresie ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

II. Wybrane informacje o polskim rolnictwie

Rzeczpospolita Polska jest krajem położonym w Europie Środkowej o powierzchni 312 679 km² i liczbie ludności 38 433 tys. osób, co oznacza, że pod względem zajmowanego obszaru i liczby mieszkańców jest na szóstym miejscu wśród krajów Unii Europejskiej. Zajmując 7,1% ogólnej powierzchni krajów Unii Europejskiej, Polska graniczy z 7 krajami (Niemcy, Czechy, Słowacja, Ukraina, Białoruś, Litwa i Rosja).

Ponad 75% terytorium kraju położone jest poniżej 200 m n.p.m., a tylko niespełna 3% powyżej 500 m n.p.m. Klimat w Polsce charakteryzuje się dużymi wahaniami w długości poszczególnych pór roku. W latach 2010–2015 średnia temperatura powietrza wahała się od 7,5°C do 9,8°C, a średnia suma opadów wynosiła 620 mm. Opady atmosferyczne są głównym źródłem zasobów wodnych i charakteryzują się dużymi wahaniami w latach, miesiącach i regionach. W rezultacie występują obszary suszy i podtopienia, a nawet powódzie.

Polska charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczo-środowiskową. Powierzchnia obszarów prawnie chronionej przyrody w końcu 2015 r. wynosiła ponad 10,2 mln ha, co stanowiło 32,5% powierzchni kraju. Najwyższą pozycję spośród form ochrony przyrody zajmują 23 parki narodowe o powierzchni wynoszącej w 2015 r. 314,7 tys. ha, co stanowi 1% powierzchni kraju. Wśród prawnie chronionych obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych znajdowało się także na koniec 2015 r.:

- 1) 1490 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 167 tys. ha;
- 2) 122 parki krajobrazowe o łącznej powierzchni 2523 tys. ha;
- 3) 383 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 7006 tys. ha;
- 4) 7 635 pozostałych form ochrony przyrody (użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe), o łącznej powierzchni 166 tys. ha;
- 5) ponad 36 tys. pomników przyrody.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2016 r. w Polsce w miastach mieszkało 23 129 tys. osób, natomiast na obszarach wiejskich 15 304 tys. osób.

Pod względem liczby ludności rolniczej Polska zajmuje pierwsze miejsce w Unii Europejskiej oraz drugie (po Rumunii) pod względem liczby gospodarstw rolnych. Zatrudnieni w rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie oraz rybactwie 2,5-krotnie przekraczają procentowy udział pracujących w tych sektorach w Unii Europejskiej.

Według ewidencji geodezyjnej w 2015 r. użytki rolne i leśne zajmowały 90% powierzchni kraju. Użytki rolne stanowiły 59%, lasy i zadrzewienia 31%, pozostałe grunty 10%. Z arealu użytków rolnych grunty orne stanowiły 73%, trwałe użytki zielone 21%, sady ok. 2%. W latach 2000–2015 areal użytków rolnych zmniejszył się, przy jednoczesnym wzroście powierzchni terenów leśnych. W 2015 r. powierzchnia użytków rolnych wynosiła 18,6 mln ha i była mniejsza o 0,5 mln ha niż w 2000 r., natomiast powierzchnia lasów i zadrzewień wzrosła w tym okresie o 0,6 mln ha i wynosiła 9,7 mln ha. Największe zmiany odnotowano w użytkach ekologicznych, których powierzchnia od 2004 r. wzrosła z 82,7 tys. ha do 535,2 tys. ha w 2016 r. Jednocześnie liczba ekologicznych producentów rolnych

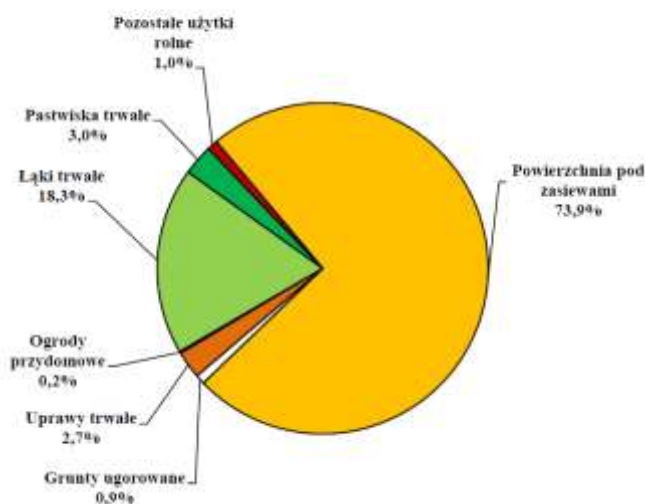
wzrosła w tym czasie z 3 705 do 22 435 podmiotów.

Od dekady występuje znaczny spadek odłogów i ugorów na gruntach ornych. W latach 2000–2015 powierzchnia gruntów ugorowanych zmniejszyła się z 1,3 mln ha do ok. 0,1 mln ha. (źródło: Główny Urząd Statystyczny, Ochrona środowiska 2016).

Jakość użytków rolnych w Polsce jest niska, niższa niż średnia w Unii Europejskiej. Duży udział gleb słabych i zakwaszonych zmniejsza rolniczą przydatność tych użytków. Udział gleb lekkich, charakteryzujących się wysoką piaszczystością jest w Polsce dwukrotnie większy niż średnia w Unii Europejskiej (w Polsce wynosi 60,8%, a w UE – 31,8%). Wskaźnik bonitacji gleb będący ilorazem hektarów przeliczeniowych do fizycznych użytków rolnych wynosi w Polsce 0,82. Niekorzystne warunki glebowe i nakładające się gorsze warunki klimatyczne znajdują odzwierciedlenie w niższej produktywności ziemi w porównaniu do średniej z Unii Europejskiej.

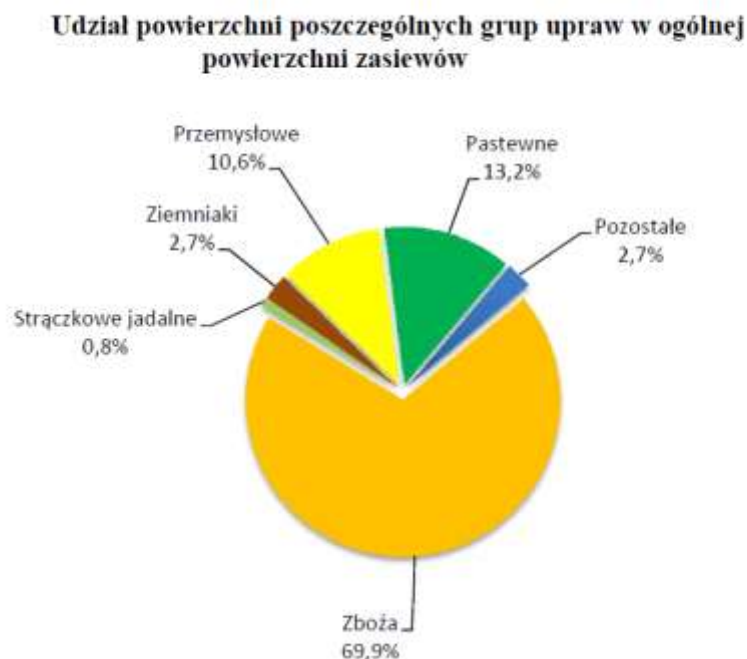
Rolnictwo polskie charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (Rolnictwo w 2015 r.) w Polsce było 1 409,6 tys. gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą. W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych ponad 75% stanowiły gospodarstwa małe o powierzchni 1–10 ha użytków rolnych, które użytkowały ok. 28% powierzchni użytków rolnych. Udział gospodarstw większych obszarowo, o powierzchni ponad 10 ha użytków rolnych wynosił ok. 25%. W tych gospodarstwach znajdowało się ok. 72% użytkowanych gruntów. Widoczne są stopniowe zmiany w strukturze gospodarstw rolnych, przede wszystkim następuje redukcja liczby gospodarstw o powierzchni 1–2 ha użytków rolnych, przy jednoczesnym wzroście liczby gospodarstw większych obszarowo. Dzięki temu zwiększa się przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie, która w 2015 r. wynosiła 10,3 ha.

Użytki rolne w gospodarstwach rolnych ogółem

W ogólnej powierzchni użytków rolnych dominował udział powierzchni zasiewów i wynosił 73,9%, udział powierzchni łąk trwałych wynosił 18,3%, a pastwisk trwałych – 3,0%. Dane opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny wskazują, że powierzchnia zasiewów w 2015 r. wyniosła 10,8 mln ha. Największą grupę upraw w powierzchni zasiewów stanowią zboża, zajmujące 69,9% ogólnej

powierzchni zasiewów, a następnie uprawy roślin pastewnych – 13,2% i przemysłowych – 10,6%.

W 2014 r. globalna produkcja rolnicza w cenach bieżących osiągnęła wartość 105,3 mld zł i była o 24,6% większa niż w 2010 r. (84,5 mld zł).

Produkcja roślinna osiągnęła poziom 53,8 mld zł i była wyższa niż w 2010 r. o 19,8% (44,9 mld zł), a produkcja zwierzęca w wysokości 51,5 mld zł była wyższa o 30,0% (39,6 mld zł).

Pod względem wartości produkcji rolnej Polska zajmuje siódme miejsce w Unii Europejskiej. Według danych Eurostat, w latach 2007–2014 Polska zwiększyła wartość produkcji rolniczej o 20% do poziomu 22,6 mld euro, a udział Polski w produkcji rolniczej Unii Europejskiej wzrósł z 5,5% do 5,8%.

W 2016 r. Polska znalazła się w czołówce krajów Unii Europejskiej produkujących owoce (za Włochami, Hiszpanią i Francją) oraz warzywa (za Hiszpanią). Od kilku lat jest największym w Europie, i trzecim na świecie (za Chinami i USA) producentem jabłek. Polska jest również największym producentem porzeczki czarnej w Europie oraz największym jej eksporterem na świecie. Polska produkuje także najwięcej pieczarek w całej Europie oraz jest znaczącym ich eksporterem (35% importowanych pieczarek na świecie pochodzi z Polski). W produkcji truskawek Polska zajmuje drugie miejsce w Unii Europejskiej za Hiszpanią.

Na tle 109 badanych państw Polska w 2015 r. zajęła 28 miejsce w rankingu Światowego Indeksu Bezpieczeństwa Żywnościowego. Narzędzie to na bieżąco bada m.in. osiągalność cenową, dostęp do żywności oraz jej jakość i bezpieczeństwo. Za programy poprawy bezpieczeństwa żywności, dostęp rolników do finansowania, standardy żywienia i bezpieczeństwo żywności Polska otrzymała maksymalną ocenę 100 pkt na 100 pkt możliwych.

W 2014 r. całkowita wielkość sprzedaży pestycydów w Unii Europejskiej wyniosła blisko 400 000 ton. Najwięcej środków sprzedano w Hiszpanii (19,9%), Francji (19,0%), Włoszech (16,2%),

Niemczech (11,6%) i Polsce (5,9%), co łącznie stanowiło 72,6% całkowitej sprzedaży pestycydów w Unii Europejskiej.

Jednocześnie jednak Polska zajmuje 12 miejsce w sprzedaży środków ochrony roślin w przeliczeniu na powierzchnię zużycia środków ochrony roślin na obszarach użytkowanych rolniczo (źródło: EUROSTAT – Statystyki rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa, edycja 2016).

Na tle wysoko rozwiniętych krajów Unii Europejskiej, w Polsce następuje stały wzrost wydajności i efektywności produkcji rolniczej, z uwzględnieniem jako priorytetu zrównoważonego rozwoju. Sprzyjają temu m.in. środki pochodzące z funduszy strukturalnych przeznaczane na instrumenty mające na celu wsparcie finansowe dotyczące poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez modernizację technicznej infrastruktury produkcyjnej, dostosowanie profilu, skali i jakości produkcji do potrzeb rynku, poprawę bezpieczeństwa żywności, poprawę warunków utrzymania zwierząt, ochrony środowiska lub bezpieczeństwa pracy. Ponadto dzięki wdrożeniu m.in. zasad cross-compliance wzrasta także poziom kultury rolnej.

Rozwój produkcji rolnej i gospodarki żywnościowej w Polsce począwszy od lat 50 XX wieku nieodłącznie związany jest ze stosowaniem środków ochrony roślin. Należy jednak podkreślić, że w dalszym ciągu ich wykorzystanie kształtuje się na niższym poziomie niż w innych państwach Unii Europejskiej o wysoko rozwiniętym rolnictwie. W związku z tym, w kolejnych latach należy spodziewać się utrzymania obecnego trendu dotyczącego wzrostu ilości sprzedaży środków ochrony roślin w przeliczeniu na chronioną powierzchnię wykorzystywaną rolniczo. Ważne jednak, aby ryzyko związane z ich wykorzystaniem było minimalne.

Cele wyznaczone w krajowym planie działania ukierunkowane są zatem na ograniczenie ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin oraz racjonalne i zrównoważone ich wykorzystywanie, czego nie należy utożsamiać z ilościową redukcją stosowania tych preparatów. Cele związane z ograniczaniem ryzyka wynikającego z ochrony upraw muszą być bowiem osiągnięte przy zachowaniu konkurencyjności polskiego rolnictwa.

III. Realizacja krajowego planu działania w latach 2013–2016

Kluczowym celem dla Polski w związku z realizacją pierwszego krajowego planu działania było upowszechnianie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Krajowy plan działania nie nakładał bezpośrednich obowiązków na rolników czy przedsiębiorców, lecz dotyczył działań administracji i instytucji państwowych, mających zapewnić wsparcie przede wszystkim rolnikom w ograniczaniu zagrożeń wynikających z użycia środków ochrony roślin.

W ramach krajowego planu działania prowadzonych było 9 działań:

- 1) upowszechnianie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin;
- 2) modyfikacja systemu szkoleń dla użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin, osób dokonujących sprzedaży tych środków oraz doradców;
- 3) modyfikacja systemu badań stanu technicznego sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 4) podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie środków ochrony roślin;
- 5) zapewnienie ochrony uprawom małoobszarowym;
- 6) zapewnienie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin;
- 7) analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin;
- 8) promowanie dobrych praktyk bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin;
- 9) wykorzystanie badań naukowych na rzecz integrowanej ochrony roślin oraz ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Szczegółowe sprawozdania z realizacji krajowego planu działania są corocznie publikowane na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa w Rozwoju Wsi – www.minrol.gov.pl/Informacje-branzowe/Produkcja-roslinna/Ochrona-roslin/Krajowy-plan-dzialania-na-lata-2013-2017.

Ze względu na systemy sprawozdawcze, przyjęte w jednostkach administracji zaangażowanych w realizację zadań, na dzień opracowywania niniejszego dokumentu dostępne są dane sprawozdawcze za lata 2013–2016.

W ramach **działania 1** krajowego planu działania upowszechniane były zasady integrowanej ochrony roślin, w tym w szczególności przez:

- 1) utworzenie internetowej Platformy Sygnalizacji Agrofagów, stanowiącej płaszczyznę i narzędzie wymiany doświadczeń oraz transferu wiedzy pomiędzy nauką a praktyką;
- 2) udostępnianie producentom rolnym i doradcom narzędzi niezbędnych do realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin, takich jak metodyki integrowanej ochrony poszczególnych upraw (łącznie przygotowanych zostało 69 metodyk), systemów wspomaganie decyzji w ochronie roślin, poradników sygnalizatora, programów integrowanej ochrony roślin, wyników porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego;
- 3) promowanie systemu integrowanej produkcji roślin – dobrowolnego systemu jakości i certyfikacji żywności, bazującego na zasadach integrowanej ochrony roślin;

- 4) organizację specjalistycznych szkoleń:
  - a) w ramach systemu obowiązkowych szkoleń wymaganych od użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin zorganizowane zostały bezpłatne szkolenia z zakresu integrowanej ochrony roślin dla 50 tys. osób oraz z zakresu integrowanej produkcji roślin dla 5 tys. osób,
  - b) dla rolników, dotyczących znaczenia materiału siewnego dla integrowanej ochrony roślin (szkolenia ukończyło 618 osób),
  - c) w ramach programu wieloletniego, realizowanych przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu organizowano szkolenia dotyczące integrowanej ochrony roślin, kierowane głównie do doradców (w szkoleniach wzięło udział 1400 osób),
  - d) dla doradców prowadzonych przez inne jednostki, w tym Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach;
- 5) dystrybucję materiałów informacyjnych – łącznie przygotowano 147 tys. ulotek oraz 29 tys. plakatów;
- 6) modyfikację programów nauczania szkół rolniczych;
- 7) udział w konferencjach, seminariach oraz imprezach targowo-wystawienniczych.

W ramach **działania 2** zmodyfikowany został system obowiązkowych szkoleń dla osób stosujących środki ochrony roślin, dystrybutorów tych preparatów oraz doradców. W latach 2013–2016 przeprowadzono łącznie 14 942 szkolenia, które ukończyły 363 723 osoby.

W ramach **działania 3** zmodyfikowany został system obowiązkowych badań sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin. Badaniami objęty został, obok opryskiwaczy polowych i sadowniczych, także sprzęt agrolotniczy, sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin w kolejnictwie, zaprawiarki do nasion, instalacje do stosowania środków ochrony roślin w szklarniach i tunelach foliowych, a także inny sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin, o pojemności zbiornika wynoszącej powyżej 30 l. Łącznie, w latach 2013–2016 badaniom poddano 266 454 urządzenia do aplikacji środków ochrony roślin. Zaewidencjonowano również 7 640 sztuk nowego sprzętu, niewymagającego jeszcze badania.

Celem **działania 4** było zwiększenie świadomości społeczeństwa o środkach ochrony roślin, w tym przez prowadzone przez resort rolnictwa kampanie informacyjne na temat bezpiecznego stosowania tych preparatów. Informacje w tym zakresie prezentowane były na konferencjach, a także publikowane w prasie.

Celem **działania 5** było zapewnienie ochrony uprawom małoobszarowym – w latach 2013–2016 wydanych zostało 155 decyzji rozszerzających zakres zezwoleń dla środków ochrony roślin na zastosowania małoobszarowe, o które wnioskowały branżowe organizacje i grupy producentów, instytuty badawcze oraz producenci środków ochrony roślin.

Działanie 6 miało na celu zapewnienie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin. Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa co roku przeprowadzała około 6 tys. kontroli obrotu środkami ochrony roślin oraz ok. 23 tys. kontroli stosowania tych preparatów,

w ramach których wykonywane były także badania ich pozostałości w płodach rolnych (około 2 800 próbek rocznie). W ramach zadania Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu opracował narzędzia matematyczno-statystyczne do prowadzenia analizy ryzyka przy planowaniu kontroli przez Inspekcję.

W ramach **działania 7** – analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin – prowadzone były:

- 1) kontrola skażenia żywności pochodzenia roślinnego środkami ochrony roślin, przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej (około 2 200 próbek rocznie);
- 2) kontrola skażenia pasz środkami ochrony roślin, przez Inspekcję Weterynaryjną (około 340 próbek rocznie);
- 3) kontrola skażenia żywności pochodzenia zwierzęcego środkami ochrony roślin, przez Inspekcję Weterynaryjną (około 1 500 próbek rocznie);
- 4) monitoring wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, przez Państwową Inspekcję Sanitarną;
- 5) monitoring wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych, przez Inspekcję Ochrony Środowiska oraz od 2015 r. monitoring wód prowadzony przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu i Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach we współpracy z Wojewódzkimi Inspektoratami Ochrony Środowiska w Warszawie i Poznaniu.

W ramach działania zostały opracowane także wskaźniki ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, w ramach programu wieloletniego realizowanego przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu. Wskaźniki te w kolejnych latach pozwolą na analizę zagrożeń związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin, stanowiąc podstawę do zarządzania ryzykiem i kształtowania polityki w odniesieniu do środków ochrony roślin. Ponadto, w ramach działania, utworzony został system zbierania informacji o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin oraz o zatruciach pszczół tymi preparatami.

Bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin zależy w dużym stopniu od świadomości, wiedzy i umiejętności osób wykonujących zabiegi, dlatego tak ważna była realizacja **działania 8** dotyczącego promowania dobrych praktyk bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin. W ramach działania zostały opracowane i udostępnione poradniki dobrej praktyki ochrony roślin, obejmujące takie zagadnienia jak bezpieczeństwo i higiena pracy podczas stosowania środków ochrony roślin, ochrona zapylaczy podczas stosowania środków ochrony roślin, zasady mieszania i łącznego stosowania agrochemikaliów, kalibracja opryskiwaczy rolniczych oraz kalibracja opryskiwaczy sadowniczych.

W celu jak najefektywniejszego wykorzystania dorobku naukowego krajowych instytutów badawczych we wdrażaniu zasad integrowanej ochrony roślin, zadania w tym zakresie zostały ujęte w realizowanych na potrzeby Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi pięciu programach wieloletnich, w tym przede wszystkim w programie realizowanym przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu, co wpisuje się w realizację **działania 9** dotyczącego wykorzystania badań naukowych na rzecz integrowanej ochrony roślin oraz ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

IV. Cele i działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018–2022

Głównymi celami krajowego planu działania są:

- 1) upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin;
- 2) zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Do monitorowania stopnia realizacji powyższych celów zostaną wykorzystane następujące mierniki wypracowane w ramach krajowego planu działania na lata 2013–2017, a mianowicie:

- 1) wskaźnik narażenia pestycydowego – w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika nie powinna przekroczyć wartości 10;
- 2) wskaźnik poziomu nieprawidłowości związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin w trakcie realizacji krajowego planu działania wartość miernika nie powinna przekroczyć wartości 0,035.

Pierwszy ze wskaźników jest oparty na wynikach kontroli pozostałości środków ochrony roślin w płodach rolnych prowadzonych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Wskaźnik obrazuje wielkość i znaczenie stwierdzonych przekroczeń najwyższych dopuszczalnych pozostałości (NDP), poprzez uwzględnienie średniego krajowego spożycia upraw, w których wystąpiło przekroczenie.

W obliczeniach uwzględnia się sumaryczną wielkość przekroczeń NDP w poszczególnych uprawach względem liczby próbek przebadanych w danej uprawie oraz wielkość spożycia danej uprawy względem sumarycznego spożycia krajowego. Wyniki badań będą pochodzić ze sprawozdań laboratoriów prowadzących badania monitoringowe na rzecz Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, natomiast źródłem informacji o spożyciu będą strony internetowe EFSA, w szczególności tabela chronic_intake stanowiąca element modelu PesticideResidueIntake Model „PRIMO”, prezentowanego na stronie <https://www.efsa.europa.eu/en/applications/pesticides/tools>. Wyjątkiem będą dane o spożyciu owoców winorośli pochodzących z upraw krajowych, które zostały oszacowane indywidualnie na podstawie wielkości krajowej produkcji.

Uzyskane wartości liczbowe wskaźnika oddają trend zmian przekroczeń NDP towarzyszących produkcji rolnej.

Przyjęto następującą postać wskaźnika:

$$W_{N.Poz} = \sum_j \left[\frac{\sum_i N_{ji}}{\sum_i (P_{ji} \times JB_i)} \times \frac{(SP)_j}{SP} \right]$$

gdzie:

- j** - indeks dotyczący badanej uprawy,
- i** - indeks dotyczący laboratorium badawczego uczestniczącego w monitoringu,
- (SP)_j** - spożycie w uprawie „j”,
- SP** - sumaryczne spożycie wszystkich badanych upraw obliczane jako:

$$SP = \sum_j (SP)_j$$

- N_{ji}** - wielkość nieprawidłowości rozumiana jako suma procentowych przekroczeń NDP substancji czynnych w uprawie „j” w laboratorium „i” obliczana ze wzoru:

$$N_{ji} = \sum_k (PPP)_{jik}$$

- k** - indeks dotyczący badanej substancji czynnej,
(PPP)_{jik} - suma procentowych przekroczeń NDP substancji czynnej „k” w laboratorium „i” w uprawie „j” obliczana ze wzoru:

$$(PPP)_{jik} = \sum_z \left[\frac{(PP)_{jikz} - (NDP)_{jk}}{(NDP)_{jk}} \right] \times 100$$

- z** - indeks dotyczący poszczególnych wykryć przekroczeń NDP substancji czynnej „k” w laboratorium „i” w uprawie „j”,
(PP)_{jikz} - wartości poszczególnych wykryć substancji czynnej „k” w laboratorium „i” w uprawie „j” przekraczające $(NDP)_{jk}$,
(NDP)_{jk} - najwyższy dopuszczalny poziom pozostałości danej substancji czynnej „k” w uprawie „j”,
P_{ji} - liczba próbek przebadanych w laboratorium „i” w uprawie „j”,
JB_i - współczynnik zakresu badań laboratorium „i” obliczany ze wzoru:

$$JB_i = \frac{LB_i}{LRS} \times W_{LB} + \frac{SB_i}{S} \times W_{SB}$$

- LB_i** - łączna liczba substancji czynnych objętych programem badań laboratorium „i” wyszczególnionych w rozporządzeniu unijnym dotyczącym programu kontroli w roku badania, oraz innych substancji czynnych objętych programem badań, będących w sprzedaży w roku badania i w roku poprzednim,
LRS - łączna liczba substancji czynnych wyszczególnionych w rozporządzeniu unijnym dotyczącym programu kontroli w roku badania oraz innych substancji czynnych będących w sprzedaży w roku, badania i w roku poprzednim,
SB_i - wielkość krajowej sprzedaży (łącznie w roku badania i w roku poprzednim) substancji czynnych objętych programem badań laboratorium „i” w roku badania,
S - wielkość krajowej sprzedaży substancji czynnych (łącznie w roku badania i w roku poprzednim),
W_{LB}, W_{SB} - wagi związane z liczbą badanych substancji czynnych i wielkością sprzedaży objętej badaniami ($W_{LB} = W_{SB} = 0,5$).

Drugi wskaźnik uwzględnia wyniki kontroli stosowania środków ochrony roślin przez producentów rolnych, prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Kontrole

w gospodarstwach wykonywane są oddzielnie dla trzech grup uprawowych (uprawy rolne, warzywnicze i sadownicze) w łącznej liczbie około 20 000 kontroli na rok. Kontrole prowadzi się w siedmiu szczegółowych obszarach kontroli:

- 1 - Dokumentacja dotycząca stosowanych środków ochrony roślin.
- 2 - Użycie środka ochrony roślin niedopuszczonego do obrotu.
- 3 - Użycie środka ochrony roślin niezgodnie z zakresem stosowania.
- 4 - Warunki bezpiecznego stosowania środka ochrony roślin.
- 5 - Warunki przechowywania środka ochrony roślin.
- 6 - Posiadanie aktualnego zaświadczenia potwierdzającego ukończenie szkolenia.
- 7 - Badania sprawności technicznej sprzętu do wykonywania zabiegów.

Wskaźnik oparto na liczbie wykrytych nieprawidłowości odniesionej do liczby kontroli przeprowadzonych w poszczególnych szczegółowych obszarach kontroli. Obszarom kontroli przypisano decyzyjnie wagi, uwzględniając potencjalne zagrożenia dla ludzi i środowiska powodowane przez wykryte nieprawidłowości.

Przyjęto następującą postać wskaźnika:

$$W_{S.Kontrola} = \sum_j (W_j * N_j / Lk_j) * 100 \text{ [\%]}$$

gdzie:

- j - indeks dotyczący szczegółowego obszaru kontroli (od 1 do 7),
- W_j - waga uwzględniająca znaczenie dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska nieprawidłowości wykrytych w poszczególnych obszarach kontroli ($W_1 = 0,05$; $W_2 = 0,3$; $W_3 = 0,2$; $W_4 = 0,2$; $W_5 = 0,1$; $W_6 = 0,05$; $W_7 = 0,1$),
- N_j - ogólna liczba nieprawidłowości wykrytych w obszarze kontroli „j”,
- Lk_j - liczba kontroli przeprowadzonych w obszarze kontroli „j”.

Cele krajowego planu działania zostaną osiągnięte poprzez realizację następujących działań.

1. Działanie 1. Szkolenia w zakresie środków ochrony roślin

Prowadzenie systemu obowiązkowych szkoleń pod nadzorem Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa dla osób wykonujących zabiegi środkami ochrony roślin jest kluczowym elementem ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem tych preparatów dla zdrowia ludzi, bezpieczeństwa żywności oraz ochrony środowiska, w szczególności w odniesieniu do ochrony organizmów niebędących celem zwalczania (np. owadów zapylających) i środowiska wodnego. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 5 dyrektywy 2009/128/WE.

Zgodnie z art. 41 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, wykonywanie zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przeznaczonych dla użytkowników profesjonalnych możliwe jest po ukończeniu specjalistycznego szkolenia. Tak więc, wszelkie zabiegi środkami ochrony roślin przeznaczonymi dla użytkowników profesjonalnych, w tym prowadzone na obszarach zieleni miejskiej,

w kolejnictwie oraz w pomieszczeniach magazynowych, mogą być wykonywane jedynie przez osoby odpowiednio przeszkolone.

Specjalistyczne szkolenie muszą odbyć również osoby dokonujące sprzedaży środków ochrony roślin. Zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w zakresie wprowadzania środków ochrony roślin do obrotu powinien zapewnić, aby osoby takie ukończyły stosowne szkolenie oraz aby udzielały nabywcy środków ochrony roślin, na jego żądanie, informacji dotyczących stwarzanych przez nie zagrożeń oraz prawidłowego i bezpiecznego stosowania tych preparatów. Osoby te mają bowiem bezpośredni wpływ na zachowania użytkowników środków ochrony roślin, a przekazywana przez nich wiedza powinna efektywnie przyczyniać się do ograniczania zagrożeń powstających w trakcie transportu, przechowywania i stosowania środków ochrony roślin.

Ponadto, zgodnie z art. 42 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, obowiązkowymi szkoleniami objęci zostali również doradcy profesjonalnie zajmujący się udzielaniem wskazówek w zakresie ochrony roślin, w tym w ramach prowadzonej działalności marketingowej.

Szczegółowe wymagania dotyczące organizacji oraz programy szkoleń zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2013 r. w sprawie szkoleń w zakresie środków ochrony roślin (Dz. U. poz. 554). Programy szkoleń obejmują ogólne zasady integrowanej ochrony roślin oraz sposoby ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, w tym ryzyka dla środowiska wodnego. Duży nacisk w programach szkoleń został położony także na zagadnienia związane z ochroną organizmów pożytecznych, w tym zapylaczy. Odrębne programy zostały przy tym określone dla szkoleń podstawowych i uzupełniających, dla osób które ukończyły już szkolenia podstawowe. Szkolenia należy powtarzać co 5 lat. Tym samym zrealizowane zostały obowiązki dotyczące ustanowienia systemu szkoleń, jakie nałożyła na Polskę dyrektywa 2009/128/WE.

W ramach krajowego planu działania jest planowane dalsze doskonalenie i podniesienie jakości szkoleń, w tym przez opracowanie jednolitych materiałów szkoleniowych.

Jednocześnie, szczególny nacisk w ramach szkoleń będzie położony na zagadnienia dotyczące:

- 1) ochrony owadów zapylających podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 2) ochrony środowiska wodnego podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 3) fałszowania środków ochrony roślin;
- 4) sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin oraz korzyści wynikających z regularnej kontroli takiego sprzętu.

1.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

1) będą prowadzone:

- a) obowiązkowe szkolenia dla różnych grup zawodowych objętych obowiązkiem odbycia szkolenia,

- b) działania informacyjne wśród grup zawodowych objętych obowiązkiem odbycia szkolenia,
- c) działania kontrole wśród grup zawodowych objętych obowiązkiem odbycia szkolenia, oraz

2) zostaną opracowane jednolite materiały szkoleniowe.

1.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie poziomu nieprawidłowości dotyczących realizacji obowiązku ukończenia szkolenia przez osoby stosujące środki ochrony roślin. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 2%.

1.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. W szczególności zadanie będzie realizowane w ramach środków Centrum Doradztwa Rolniczego oraz programów wieloletnich przyjętych dla Instytutu Ochrony Roślin – Państwowego Instytutu Badawczego w Poznaniu oraz Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach (opracowanie materiałów edukacyjnych). Zadania związane z nadzorem nad systemem szkoleń w zakresie środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi oraz organizacjami reprezentującymi przemysł fitofarmaceutyczny.

2. Działanie 2. Ograniczanie ryzyka związanego ze zbywaniem środków ochrony roślin

Określone zagrożenia wiążą się nie tylko ze stosowaniem środków ochrony roślin, ale i z obrotem tymi preparatami. W związku z powyższym konieczne jest objęcie także tego obszaru zakresem krajowego planu działania. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 6 dyrektywy 2009/128/WE.

Zgodnie z przepisami art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, podmioty zajmujące się wprowadzaniem do obrotu oraz konfekcjonowaniem środków ochrony roślin podlegają obowiązkowi uzyskania wpisu do rejestru działalności regulowanej. Zapewnia to możliwość sprawowania przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa skutecznego nadzoru nad tymi podmiotami.

Jednocześnie, przepisy art. 31 ww. ustawy zabraniają:

- 1) zbywania środka ochrony roślin oraz składania oferty zbycia takiego środka:
  - a) osobie, której zachowanie wskazuje, że znajduje się w stanie nietrzeźwości, lub osobie niepełnoletniej,
  - b) w opakowaniu zastępczym,

- c) w pomieszczeniu, w którym jest prowadzona sprzedaż żywności lub pasz, chyba że w przypadku środka ochrony roślin przeznaczonego dla użytkownika nieprofesjonalnego środek ten jest przechowywany pod zamknięciem w sposób zapewniający brak jego kontaktu z żywnością lub paszą,
  - d) przy zastosowaniu automatu, samoobsługi lub sprzedaży dokonywanej poza punktem stałej lokalizacji (sprzedaż obwoźna i obnośna na targowiskach w rozumieniu przepisów o podatkach i opłatach lokalnych),
  - e) po upływie terminu jego ważności;
- 2) podawania informacji niezgodnych z wymaganiami zawartymi w etykiecie środka ochrony roślin, w tym w trakcie ich sprzedaży.

Przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin nakładają także na dystrybutorów środków ochrony roślin opisany wcześniej obowiązek ukończenia odpowiedniego szkolenia (dla doradców) przez osoby, które dokonują zbycia środków ochrony roślin ostatecznemu nabywcy (wymóg ten nie dotyczy mikroprzedsiębiorców, dokonujących sprzedaży wyłącznie preparatów charakteryzujących się niskim ryzykiem, przeznaczonych dla użytkowników nieprofesjonalnych), a także udzielania nabywcom środków ochrony roślin informacji o stwarzanych przez nie zagrożeniach oraz sposobach ich unikania (art. 25 ww. ustawy). Osoby dokonujące zbycia środków ochrony roślin są bowiem często głównym źródłem wiedzy o tych preparatach dla osób wykonujących zabiegi.

Przyjęte w Polsce ramy prawne zapewniają zatem pełne bezpieczeństwo obrotu środkami ochrony roślin. W tym zakresie cele dyrektywy 2009/128/WE zostały osiągnięte.

Działania mające na celu ograniczanie ryzyka związanego ze sprzedażą środków ochrony roślin realizowane w ramach krajowego planu działania, będą się koncentrować na eliminowaniu przypadków sprzedaży osobom nieuprawnionym oraz dystrybucji preparatów podrobionych lub niedopuszczonych do stosowania. Zadanie to będzie realizowane przez działania szkoleniowe i edukacyjne wśród dystrybutorów, rolników i innych podmiotów stosujących środki ochrony roślin. Prowadzone będą także kontrole przestrzegania opisanych wyżej wymagań prawnych.

2.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie prowadzona kampania informacyjna dotycząca zagrożeń związanych ze stosowaniem niedopuszczonych do obrotu oraz sfałszowanych środków ochrony roślin;
- 2) będą prowadzone kontrole wśród podmiotów prowadzących działalność w zakresie wprowadzania środków ochrony roślin do obrotu.

2.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie nieprawidłowości w zakresie obrotu środkami ochrony roślin. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli

prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

2.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. W szczególności zadanie będzie realizowane w ramach środków Centrum Doradztwa Rolniczego oraz programów wieloletnich przyjętych dla Instytutu Ochrony Roślin – Państwowego Instytutu Badawczego w Poznaniu oraz Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach (opracowywanie materiałów edukacyjnych i prowadzenie działalności edukacyjno-informacyjnej). Zadania związane z nadzorem nad obrotem i konfekcjonowaniem środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi oraz organizacjami reprezentującymi przemysł fitofarmaceutyczny.

3. Działanie 3. Upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środkach ochrony roślin

Dyrektywa 2009/128/WE podkreśla konieczność podnoszenia wiedzy ogółu społeczeństwa odnośnie środków ochrony roślin, ich roli w nowoczesnym rolnictwie oraz zagrożeń, jakie mogą wiązać się z ich stosowaniem.

W ramach tego działania, które służy osiągnięciu celów art. 7 dyrektywy 2009/128/WE, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Centrum Doradztwa Rolniczego wraz z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego jak również instytuty branżowe będą prowadzić działalność edukacyjną w zakresie środków ochrony roślin. Będzie ona obejmować w szczególności informacje o zagrożeniach wynikających ze stosowania środków ochrony roślin oraz metodach eliminacji tych zagrożeń. Informacje na ten temat będą prezentowane na konferencjach, a także publikowane w prasie i Internecie. Wśród użytkowników środków ochrony roślin będą dystrybuowane materiały informacyjne. Informacje dotyczące ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska zostaną udostępnione także na stronie internetowej poświęconej integrowanej ochronie roślin – Platformie Sygnalizacji Agrofagów.

Ponadto, w ramach działania będą realizowane następujące zadania szczegółowe:

Zadanie 1. Promowanie dobrych praktyk bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin

Bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin zależy w dużym stopniu od świadomości, wiedzy i umiejętności osób wykonujących zabiegi. Dokonując właściwych wyborów oraz wykorzystując odpowiedni sprzęt i infrastrukturę techniczną, osoby wykonujące zabiegi środkami ochrony roślin minimalizują ryzyko związane z ich użyciem.

W ramach krajowego planu działania będą opracowane i aktualizowane poradniki dobrej praktyki ochrony roślin, obejmujące takie zagadnienia jak:

- 1) bezpieczeństwo i higiena pracy podczas przechowywania i stosowania środków ochrony roślin;
- 2) ochrony środowiska wodnego podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 3) ochrona zapylaczy podczas stosowania środków ochrony roślin;
- 4) kalibracja sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 5) rozpoznawanie sfałszowanych środków ochrony roślin.

Wszystkie informacje i publikacje poświęcone dobrym praktykom będą zamieszczane na Platformie Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 2. Gromadzenie informacji o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin

Obowiązek prowadzenia przez Polskę systemu rejestracji zatruc środkami ochrony roślin wynika z art. 7 ust. 2 dyrektywy 2009/128/WE. Przepis ten stanowi, że „państwa członkowskie ustanawiają systemy gromadzenia informacji o przypadkach ostrych zatruc pestycydami oraz, w stosownych przypadkach, o przewlekłych objawach zatruc wśród osób, które mogą być narażone na regularny kontakt z pestycydami, takich jak operatorzy stosujący pestycydy, pracownicy rolni lub osoby mieszkające w pobliżu obszarów, na których są stosowane pestycydy”. Implementując przepisy dyrektywy do prawodawstwa polskiego, w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin postanowiono, że informacje o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin gromadzi urząd obsługujący ministra właściwego do spraw rolnictwa.

W ramach zadania kontynuowana będzie współpraca Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie pozyskiwania danych o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin z Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Ministerstwem Zdrowia (w tym Narodowym Funduszem Zdrowia), Państwową Inspekcją Pracy, a także innymi właściwymi podmiotami.

Celem zadania, poza pozyskaniem aktualnej wiedzy o przypadkach zatruc ludzi środkami ochrony roślin i okolicznościach, w jakich do nich doszło, jest także ocena przyjętych rozwiązań prawnych i organizacyjnych, mających za zadanie przeciwdziałać takim incydentom.

3.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie upowszechniana w społeczeństwie wiedza o środkach ochrony roślin;
- 2) zostaną przygotowane materiały informacyjne i szkoleniowe w zakresie dobrych praktyk przy stosowaniu środków ochrony roślin;
- 3) zostanie przeprowadzona kampania informacyjna wśród użytkowników profesjonalnych i nieprofesjonalnych środków ochrony roślin;
- 4) będą gromadzone i analizowane informacje o zatruciach ludzi środkami ochrony roślin.

3.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie nieprawidłowości w zakresie stosowania

środków ochrony roślin. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

3.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki podległe i nadzorowane. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi. Zadania dotyczące monitorowania zatrucia ludzi środkami ochrony roślin realizowane będą przy współpracy m.in. Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Narodowego Funduszu Zdrowia i Państwowej Inspekcji Pracy.

4. Działanie 4. Zapewnienie sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin

Korzystanie z niesprawnego technicznie opryskiwacza może mieć nieodwracalne, negatywne skutki zarówno dla zdrowia człowieka i zwierząt, jak i stanu środowiska. Nierównomierne rozproszczenie środków ochrony roślin na opryskiwanej powierzchni niesie ze sobą także ryzyko, że na obszarze na którym ilość użytych preparatów jest mniejsza od zamierzonej, ograniczona zostanie efektywność zabiegu. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 8 dyrektywy 2009/128/WE

W celu ograniczenia ryzyka związanego z używaniem niesprawnych opryskiwaczy do wykonywania zabiegów ochrony roślin, a co za tym idzie zmniejszenia zagrożenia nieprawidłowej aplikacji środków ochrony roślin, został utworzony system obowiązkowych, okresowych badań sprawności technicznej opryskiwaczy.

Badania sprawności technicznej opryskiwaczy są wykonywane na podstawie ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie wymagań dotyczących sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. z 2016 r. poz. 760, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 grudnia 2013 r. w sprawie potwierdzania sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. z 2016 r. poz. 924, z późn. zm.).

Przepisy ww. ustawy nakładają na użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin obowiązek przeprowadzania zarówno okresowej kontroli stanu technicznego, jak i kalibracji sprzętu przeznaczonego do stosowania tych preparatów. Zgodnie z przepisami badaniom sprawności technicznej powinny być poddawane: opryskiwacze ciągnikowe i samobieżne polowe lub sadownicze, sprzęt agrolotniczy oraz wykorzystywany w kolejnictwie, a także sprzęt niestandardowy, tj. zaprawiarki do nasion, instalacje przeznaczone do stosowania środków ochrony roślin w formie oprysku lub zamgławiania w szklarniach lub tunelach foliowych, samobieżny lub ciągnikowy sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin w formie granulatu oraz sprzęt przeznaczony do stosowania

środków ochrony roślin w formie oprysku, inny niż opryskiwacze ręczne i plecakowe, którego pojemność zbiornika przekracza 30 litrów.

Mając na uwadze, że dyrektywa 2006/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie maszyn, zmieniająca dyrektywę 95/16/WE (przekształcenie) (Dz. Urz. UE L 157 z 09.06.2006, str. 24, z późn. zm.) określa wymagania techniczne, jakie powinny spełniać maszyny przeznaczone do stosowania środków ochrony roślin, wprowadzane do obrotu lub oddawane do użytku (nowe opryskiwacze), to wymienione wyżej przepisy określają wymagania odnoszące się jedynie do opryskiwaczy będących już w użytkowaniu. Ich celem jest sprawdzenie, czy w procesie eksploatacji stan techniczny opryskiwaczy nie uległ pogorszeniu w sposób stwarzający zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska.

Wskazane wyżej ramy prawne w pełni implementują postanowienia art. 8 dyrektywy 2009/128/WE, a także pozwalają na wyeliminowanie ryzyka wiążącego się ze stosowaniem środków ochrony roślin sprzętem niesprawnym technicznie.

W ramach działania planowane jest zatem dalsze doskonalenie systemu kontroli technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin. Planowane jest opracowanie w tym celu wytycznych do badań i kontroli tego sprzętu zarówno dla ich użytkowników jak i diagnostów.

Ponadto, prowadzone będą działania informacyjno-edukacyjne oraz kontrole, w celu zapewnienia poddawania regularnym badaniom sprawności technicznej wszystkiego sprzętu do stosowania środków ochrony roślin, wykorzystywanego przez użytkowników profesjonalnych.

4.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będą prowadzone
  - a) obowiązkowe badania sprzętu do stosowania środków ochrony roślin,
  - b) działania informacyjno-edukacyjne wśród użytkowników środków ochrony roślin,
  - c) kontrole podmiotów prowadzących badania oraz stosujących środki ochrony roślin, oraz
- 2) zostaną opracowane materiały informacyjno-edukacyjne.

4.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania oceniana będzie na podstawie odsetka znajdującego się w użyciu sprzętu do stosowania środków ochrony roślin, który jest regularnie poddawany obowiązkowym badaniom sprawności technicznej. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

4.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania wykonywane na rzecz Ministerstwa przez

jednostki nadzorowane i podległe. Zadania związane z nadzorem nad badaniami sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Materiały szkoleniowe, edukacyjne i metodyczne będą opracowywane przez jednostki naukowo-badawcze, w tym w ramach realizacji programów wieloletnich.

Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi.

5. Działanie 5. Zabiegi agrolotnicze

W Polsce przyjęte zostały niezbędne rozwiązania prawne i organizacyjne, które dają pewność, że ryzyko związane z aplikacją środków ochrony roślin przy wykorzystaniu sprzętu agrolotniczego zostało ograniczone do minimum. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 9 dyrektywy 2009/128/WE. Wymagania i obowiązki związane z wykonywaniem zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego w Polsce, zarówno dla stosujących te środki, jak i dla służb kontrolnych, określają przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie rozwiązań technicznych, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego (Dz. U. poz. 504), rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin (Dz. U. poz. 625) oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. poz. 516).

Powyższe przepisy w sposób precyzyjny określają zasady wykonywania zabiegów ochrony roślin z wykorzystaniem sprzętu agrolotniczego, w tym:

- 1) środki ochrony roślin, które nie mogą być stosowane sprzętem agrolotniczym;
- 2) zasady zatwierdzania planów takich zabiegów przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa;
- 3) sposoby ostrzegania o wykonywaniu takich zabiegów osób, które mogłyby być narażone na przypadkowy kontakt ze środkiem ochrony roślin;
- 4) warunki, w jakich zabiegi takie mogą się odbywać, w tym w odniesieniu do warunków atmosferycznych,
- 5) wymagania dotyczące wyposażenia statku powietrznego (w urządzenia wykorzystujące sygnał GPS do naprowadzania statku powietrznego na ścieżkę zabiegu oraz rozpoczęcie i zakończenie oprysku).

Zabiegi agrolotnicze w Polsce są wykonywane tylko i wyłącznie w lasach, które zajmują 29,4% terytorium kraju i rosną na obszarze 9,1 mln ha. Zabiegi te są wykonywane głównie przeciwko brudnicy mniszce (*Lymantria monacha*), barczatce sosnowce (*Dendrolimus pini*), strzygoni choinówce

(*Panolis flammea*), osni gwiazdzistej (*Acantholyda posticalis*), borecznikom sosnowym (*Doptrion* sp.) chrabąszczowatym (*Melolontha* sp.) zwójkowatym (Tortricidae) i miernikowcowatym (Geometridae).

Mając na uwadze, że przyjęte obecnie rozwiązania prawne i organizacyjne pozwoliły na wyeliminowanie zidentyfikowanych zagrożeń związanych z wykonywaniem zabiegów ochrony roślin sprzętem agrolotniczym, w ramach działania będą prowadzone kontrole nad przestrzeganiem tych przepisów.

5.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania prowadzone będą kontrole.

5.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania oceniana będzie na podstawie liczby nieprawidłowości w zakresie wykonywania zabiegów ochrony roślin z użyciem sprzętu lotniczego. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 1%.

5.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. Zadania związane z nadzorem nad wykonywaniem zabiegów ochrony roślin z użyciem sprzętu agrolotniczego będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych.

6. Działanie 6. Ostrzeżenie osób postronnych o zabiegach ochrony roślin

Ryzyko związane ze stosowaniem środków ochrony roślin dotyczy nie tylko operatorów sprzętu do aplikacji tych preparatów oraz konsumentów płodów rolnych, ale także osób postronnych, które przypadkowo mogą być narażone na kontakt ze środkami ochrony roślin, nieświadomie wkraczając na obszar objęty zabiegiem.

Na przypadkowy kontakt ze środkami ochrony roślin mogą być także narażone zwierzęta gospodarskie, w tym pszczoły. W związku z powyższym przyjęte zostały rozwiązania prawne, przewidujące ostrzeżenie osób postronnych o wykonywanych zabiegach ochrony roślin. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 10 dyrektywy 2009/128/WE.

Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie zostały przyjęte w odniesieniu do zabiegów agrolotniczych – są one bowiem wykonywane na dużych obszarach leśnych, na ogół niekojarzonych przez osoby niezwiązane z ochroną lasu ze stosowaniem środków ochrony roślin. Rozwiązania te zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin.

Przyjęte zostały także rozwiązania ograniczające zagrożenia dla osób postronnych, wynikające ze stosowania środków ochrony roślin, przez wprowadzenie obowiązku uprzedzania o stosowaniu tych preparatów. Tym samym, w ramach realizacji działania planowane jest:

- 1) upowszechnianie wiedzy o uprawnieniach dotyczących żądania informowania o planowanych zabiegach ochron roślin, w szczególności wśród pszczelarzy i rolników ekologicznych;
- 2) prowadzenie kontroli.

6.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie upowszechniana wiedza o uprawnieniach dotyczących żądania informowania po planowanych zabiegach ochron roślin, w szczególności wśród pszczelarzy i rolników ekologicznych;
- 2) będą prowadzone kontrole.

6.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie liczby nieprawidłowości w zakresie informowania po planowanych zabiegach ochrony roślin. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

6.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. Zadania związane z nadzorem nad informowaniem o planowanych zabiegach ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi.

7. Działanie 7. Środki ochrony środowiska wodnego i wody pitnej

Niewłaściwie stosowane środki ochrony roślin, przenikając do naturalnych zbiorników i cieków wodnych, przyczyniają się do skażenia tego środowiska. Stanowi to zagrożenie zarówno dla organizmów wodnych, jak i dla człowieka, w różny sposób korzystającego z zasobów wodnych (do spożycia, w celach rekreacji). Niektóre z preparatów mogą także kumulować się w osadach dennych i być wykrywane w wodzie po długim czasie od aplikacji.

W związku z powyższym, mając na uwadze, że działanie to służy osiągnięciu celów art. 11 dyrektywy 2009/128/WE, zostały przyjęte regulacje mające na celu ochronę środowiska wodnego przed ewentualnymi negatywnymi skutkami wykonywania zabiegów z użyciem środków ochrony

roślin. Zagadnienia te zostały uregulowane w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin oraz w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin i rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin. Przepisy te regulują warunki samej aplikacji środków ochrony roślin (np. maksymalną prędkość wiatru przy jakiej można wykonać zabieg, tak aby wyeliminować ryzyko znosu cieczy użytkowej, szerokość stref buforowych wokół zbiorników i cieków wodnych, a także powierzchni nieprzepuszczalnych, stwarzających ryzyko skażeń punktowych w przypadku splukania środków ochrony roślin), jak również określają minimalne odległości od zbiorników i cieków wodnych, w jakich można wykonywać czynności, z którymi wiążą się największe zagrożenia skażenia środowiska wodnego (jak przechowywanie środków ochrony roślin, napełnianie i mycie sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin).

Regulacje dotyczące ochrony środowiska wodnego zawierają także przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. poz. 1566, z późn. zm.). Tym samym wykonane zostały zobowiązania regulacyjne wynikające z postanowień dyrektywy 2009/128/WE.

Niezależnie od powyższego, w ramach krajowego planu działania będą prowadzone działania edukacyjno-informacyjne dotyczące wskazanych wyżej regulacji prawnych (w powiązaniu z działaniami 1 i 3), jak i kontrole w zakresie przestrzegania regulacji dotyczących ochrony środowiska wodnego.

Prowadzone będą także działania mające na celu bieżące monitorowanie stanu środowiska wodnego, w odniesieniu do zagrożeń stwarzanych przez środki ochrony roślin. Wyniki tych monitoringów będą stanowić podstawę dla oceny efektywności rozwiązań prawnych, a także działań edukacyjnych i kontrolnych, podejmowanych w celu ochrony środowiska wodnego.

W ramach działania prowadzone będą następujące zadania.

Zadanie 1. Prowadzenie urzędowego monitoringu wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych

Państwowy monitoring środowiska to system utworzony na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r. poz. 519, z późn. zm.). Zgodnie z art. 25 ust. 2 tej ustawy państwowy monitoring środowiska stanowi system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku. Gromadzone informacje służą wspomaganie działań na rzecz ochrony środowiska poprzez systematyczne informowanie organów administracji i społeczeństwa o:

- 1) jakości elementów przyrodniczych, dotrzymywaniu standardów jakości środowiska lub innych poziomów określonych przepisami oraz obszarach występowania przekroczeń tych standardów lub innych wymagań;
- 2) występujących zmian jakości elementów przyrodniczych, przyczynach tych zmian, w tym powiązaniach przyczynowo-skutkowych występujących pomiędzy emisjami i stanem elementów przyrodniczych.

Państwowy monitoring środowiska, zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2016 r. poz. 1688, z późn. zm.) jest realizowany przez Inspekcję Ochrony Środowiska.

W ramach tego systemu prowadzony jest monitoring wód powierzchniowych i podziemnych. Regulacje dotyczące badań monitoringowych są zawarte w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 19 lipca 2016 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz. U. poz. 1178), natomiast szczegółowe regulacje dotyczące oceny stanu wód podziemnych zawarte są w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 21 grudnia 2015 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 85).

Monitoring jakości wód prowadzony jest z uwzględnieniem wymagań określonych dyrektywą 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającą ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000, str. 1, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 15, t. 5, str. 275), tzw. Ramową Dyrektywą Wodną, oraz w przypadku wód podziemnych, dyrektywą 2006/118/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006, str. 19).

Program monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych realizowany jest w ramach:

- 1) monitoringu diagnostycznego, którym objęte są wszystkie jednolite części wód;
- 2) monitoringu operacyjnego, którym objęte są jednolite części wód o statusie zagrożonych nieosiągnięciem dobrego stanu;
- 3) monitoringu badawczego, którego zakres i częstotliwość jest ustalana każdorazowo w zależności od potrzeb;
- 4) monitoringu obszarów chronionych, który ma charakter uzupełniający do monitoringu stanu jednolitych części wód powierzchniowych (monitoringu diagnostycznego, monitoringu operacyjnego).

W ramach poszczególnych rodzajów monitoringu wód powierzchniowych są prowadzone badania wskaźników biologicznych, fizykochemicznych i chemicznych wykonywane przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska oraz hydromorfologicznych prowadzone przez służbę hydrologiczno-meteorologiczną. W ramach monitoringu wód podziemnych jest określany stan chemiczny i ilościowy jednolitych części wód podziemnych.

Badania osadów dennych rzek i jezior są wykonywane w ramach monitoringu wód powierzchniowych. Bezpośredni nadzór nad realizacją programu badań sprawuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

W ramach państwowego monitoringu środowiska są prowadzone badania substancji priorytetowych, wśród których są 23 substancje lub grupy substancji, które występują bądź występowały w środkach ochrony roślin lub służą bądź służyły do ich produkcji.

Podzadanie 1. Wody powierzchniowe

W ramach monitoringu diagnostycznego, operacyjnego, badawczego oraz monitoringu obszarów chronionych w jednolitych częściach wód rzek i jezior, Inspekcja Ochrony Środowiska będzie realizowała badania określone w Programie monitoringu środowiska. Kontynuowane będą badania elementów biologicznych stanowiących podstawę oceny stanu ekologicznego – kluczowego elementu decydującego o stanie ekologicznym jednolitych części wód. W ramach monitoringu chemicznego będą prowadzone badania substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (substancje priorytetowe, specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne, w tym substancje wchodzące w skład środków ochrony roślin i służące do ich produkcji).

Podzadanie 2. Wody podziemne

W ramach krajowego monitoringu jakości wód podziemnych będą prowadzone badania zawartości związków organicznych, w tym pestycydów. W ramach prac analitycznych wykonywane będą oznaczenia związków z grupy pestycydów chloroorganicznych i polichlorowanych bifenyli oraz pestycydów fosforoorganicznych.

Podzadanie 3. Osady dennie

Monitoring osadów dennych rzek i jezior będzie prowadzony w punktach pomiarowo-kontrolnych. Sieć obserwacyjna osadów rzecznych podzielona jest na punkty monitoringu podstawowego, w których osady do badań będą pobierane corocznie oraz punkty monitoringu operacyjnego, w których osady będą badane co trzy lata. Badania osadów dennych jezior wykonywane będą w jeziorach należących do sieci regionalnej monitoringu oraz w 22 jeziorach reperowych sieci krajowej monitoringu. Badania w jeziorach należących do sieci regionalnej będą wykonywane co kilka lat, najczęściej co pięć, natomiast, badania w jeziorach reperowych będą wykonywane co dwa lata.

Zadanie 2. Prowadzenie urzędowego monitoringu wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi

Nadzór nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi sprawowany jest przez Państwową Inspekcję Sanitarną na podstawie ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1261, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2017 r. poz. 328, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne jest zobowiązane do zapewnienia m.in. należytej jakości dostarczanej wody oraz prowadzenia regularnej kontroli wewnętrznej w ramach zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Zasady prowadzenia monitoringu, który służy sprawowaniu bieżącego nadzoru nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi przez regularne badanie wody i dostarczanie informacji niezbędnych do jej oceny, są określone przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. poz. 2294). Badania jakości wody do spożycia wykonują laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej lub inne laboratoria o udokumentowanym

systemie jakości badań, zatwierdzonym przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, stosownie do ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

Badania jakości wody w zakresie m.in. pestycydów i sumy pestycydów są wykonywane w ramach prowadzenia monitoringu przeglądowego, który służy przekazywaniu informacji niezbędnych do oceny zgodności z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi w aspekcie zagrożeń zdrowotnych, jakie mogą powodować zanieczyszczenia pojawiające się w wodzie. Próbkę do badań wody są pobierane zgodnie z harmonogramem na dany rok z określoną częstotliwością. Minimalna częstotliwość pobierania próbek do badań zależy od objętości rozprowadzanej lub produkowanej wody w danej strefie zaopatrzenia.

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne wykonują, zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, badania środków ochrony roślin w wodzie przeznaczonej do spożycia przez ludzi w zakresie jakim na danych obszarach ich występowanie jest wysoce prawdopodobne. Oznaczana jest obecność środków ochrony roślin, których występowania w wodzie można oczekiwać. Zakres prowadzenia badań jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi ustala właściwy państwowy powiatowy lub państwowy graniczny inspektor sanitarny po uwzględnieniu różnych czynników jak np. jakość i rodzaj ujmowanej wody, stosowane metody uzdatniania wody, materiały użyte do budowy sieci wodociągowej oraz zanieczyszczenia występujące w środowisku.

Zadanie 3. Prowadzenie monitoringu wód powierzchniowych

Urzędowy monitoring wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych koncentruje się na poszukiwaniu w wodach określonych substancji czynnych, wchodzących w skład środków ochrony roślin, uznanych za szczególnie niebezpieczne dla środowiska wodnego. Monitoring ten, ze względu na ograniczone spektrum badanych substancji, nie daje jednak pełnego obrazu wpływu ochrony roślin na stan środowiska wodnego.

Z tego powodu monitoring prowadzony przez Inspekcję Ochrony Środowiska powinien być uzupełniany przez monitoring obejmujący jak największą liczbę substancji aktywnych, stosowanych obecnie w środkach ochrony roślin.

W ramach zadania dodatkowo będzie prowadzony monitoring pozostałości środków ochrony roślin w wodach powierzchniowych. Zadanie będzie realizowane w ramach programów wieloletnich przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu oraz Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach we współpracy z wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska.

Zadanie 4. Nadzór nad środkami ochrony roślin zawierającymi substancje czynne, które powinny być objęte szczególnym monitoringiem

Zgodnie z art. 1 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 540/2011 z dnia 25 maja 2011 r.

w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 w odniesieniu do wykazu zatwierdzonych substancji czynnych (Dz. Urz. UE L 153 z 11.06.2011, str. 1, z późn. zm.) substancje czynne wymienione w załączniku do tego rozporządzenia zostają zatwierdzone do stosowania w środkach ochrony roślin. W załączniku do rozporządzenia przedstawione zostały również szczególne wymagania dotyczące danej substancji czynnej oraz informacje czy dana substancja czynna powinna zostać objęta szczególnym programem monitorowania w związku z większym ryzykiem związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Na podstawie krajowego planu działania będzie prowadzony nadzór nad stosowaniem środków ochrony roślin zawierających substancje czynne, które powinny zostać objęte szczególnym programem monitorowania.

7.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będą prowadzone działania edukacyjno-informacyjne;
- 2) będą prowadzone kontrole;
- 3) będzie prowadzony monitoring wód powierzchniowych, podziemnych i osadów dennych;
- 4) będzie prowadzony monitoring wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi;
- 5) będzie sprawowany nadzór nad środkami ochrony roślin zawierającymi substancje czynne, które powinny być objęte szczególnym monitoringiem.

7.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie liczby nieprawidłowości w zakresie przestrzegania środków ochrony środowiska wodnego podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin (stref buforowych). W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

7.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Środowiska, w tym przez zadania realizowane na ich rzecz przez jednostki nadzorowane i podległe w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych poszczególnych jednostek sektora finansów publicznych uczestniczących w realizacji tego działania. Zadania związane z nadzorem nad przestrzeganiem środków ochrony środowiska wodnego podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi.

8. Działanie 8. Ograniczenie stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych

W Polsce zostały przyjęte szczegółowe przepisy ograniczające stosowanie środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych – przede wszystkim na obszarach, na których mogą przebywać osoby szczególnie narażone na zagrożenia stwarzane przez te preparaty (dzieci, osoby starsze, osoby chore). Działanie to służy osiągnięciu celów art. 12 dyrektywy 2009/128/WE.

Stosownie do przepisów art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin zabronione jest stosowanie środków ochrony roślin, które zostały zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającego i uchylającego dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz. Urz. UE L 353 z 31.12.2008, str. 1, z późn. zm.), zaklasyfikowano jako stwarzające zagrożenie dla zdrowia człowieka, na terenach placów zabaw, żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych, szpitali, stref ochronnych „A” wydzielonych na obszarach uzdrowisk lub obszarach ochrony uzdrowiskowej w rozumieniu przepisów o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. Odstępstwa od tej zasady mogą być stosowane jedynie w ściśle określonych przypadkach:

- 1) wystąpienia agrofagów kwarantannowych;
- 2) zagrożenia przez agrofagi pomników przyrody lub zespołów przyrodniczo-krajobrazowych w rozumieniu przepisów o ochronie przyrody;
- 3) wystąpienia roślin stwarzających zagrożenie dla zdrowia ludzi;
- 4) wystąpienia organizmów szkodliwych dla roślin lub produktów roślinnych, których zwalczenie metodami niechemicznymi jest nieuzasadnione ekonomicznie lub nieskuteczne.

Decyzję w sprawie odstępstwa wydaje wojewódzki inspektor ochrony roślin i nasiennictwa.

Ponadto, zgodnie z art. 35 ust. 1 ww. ustawy, środki ochrony roślin należy stosować w taki sposób, aby nie stwarzać zagrożenia dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, w tym przeciwdziałać zniesieniu środków ochrony roślin na obszary i obiekty niebędące celem zabiegu z zastosowaniem tych środków oraz planować stosowanie środków ochrony roślin z uwzględnieniem okresu, w którym ludzie będą przebywać na obszarze objętym zabiegiem.

Tym samym, przyjęte zostały w Polsce wszystkie niezbędne środki prawne dla ograniczenia stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych i wyeliminowania ryzyka z tym związanego dla szczególnie narażonych grup ludności.

W ramach działania będą realizowane działania edukacyjne oraz kontrole, dotyczące przestrzegania powyższych przepisów.

8.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą prowadzone:

- 1) działania informacyjno-edukacyjne;
- 2) kontrole.

8.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie poziomu nieprawidłowości w zakresie stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

8.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. Kontrole dotyczące przestrzegania przepisów w zakresie ograniczenia stosowania środków ochrony roślin na obszarach szczególnie wrażliwych będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi.

9. Działanie 9. Wyeliminowanie zagrożeń na poszczególnych etapach wykonywania zabiegów ochrony roślin

Zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin dotyczą nie tylko samej aplikacji tych preparatów, ale mogą pojawiać się także na innych etapach przygotowywania i wykonywania zabiegu. Szczególne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa ma właściwe przechowywanie środków ochrony roślin (w celu uniemożliwienia ich przeniknięciu do wód lub środowiska glebowego w razie przypadkowego wylania lub rozsypania preparatu, przypadkowego kontaktu z preparatem osób nieuprawnionych lub zwierząt – szczególnie niebezpieczne jest spożycie środka ochrony roślin, co może się zdarzyć w przypadku przechowywania go w opakowaniach po żywności), sporządzanie cieczy użytkowej (istnieje duże ryzyko rozlania preparatu i powstania skażeń punktowych), a także zagospodarowywania pozostałości cieczy użytkowej i mycia sprzętu przeznaczonego do aplikacji po zabiegu. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 13 dyrektywy 2009/128/WE.

Ponieważ użytkownicy nieprofesjonalni środków ochrony roślin na ogół nie są w stanie spełnić wymogów dotyczących właściwego przechowywania środków ochrony roślin, mycia użytego sprzętu lub zagospodarowywania resztek po zabiegu (środki ochrony roślin są przechowywane i wykorzystywane przez amatorów m.in. w pomieszczeniach mieszkalnych), osoby takie nie powinny mieć swobodnego dostępu do preparatów szczególnie niebezpiecznych.

W związku z powyższym przyjęte zostały odpowiednie przepisy określające szczegółowo zasady wykonywania poszczególnych czynności związanych z ochroną roślin, w tym zasady:

- 1) przechowywania środków ochrony roślin (obejmujące wymogi bezpieczeństwa i higieny pracy, wymagania dla obiektów w jakich środki te są przechowywane);
- 2) sporządzania cieczy użytkowej (obejmujące minimalną odległość od zbiorników i cieków wodnych wykonywania takich czynności);
- 3) aplikacji środków ochrony roślin (w tym wymogi dotyczące zachowania stosownych stref buforowych, warunków atmosferycznych w jakich mogą być wykonywane zabiegi);
- 4) czyszczenia sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin obejmujące minimalną odległość od zbiorników i cieków wodnych wykonywania takich czynności;
- 5) postępowania z pozostałościami cieczy użytkowej po zakończonych zabiegach;
- 6) postępowania z pustymi opakowaniami po środkach ochrony roślin.

Jasne zasady postępowania, eliminujące ryzyko związane z wykonywaniem każdej z powyższych czynności określone zostały w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych (Dz. U. poz. 896, z późn. zm.), rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin, ustawie z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz. U. z 2016 r. poz. 1863, z późn. zm.) oraz rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin.

Przyjęte zostały także rozwiązania, ograniczające dostęp użytkowników nieprofesjonalnych do preparatów stwarzających największe zagrożenie. Osoby takie na ogół nie mają bowiem szczegółowej wiedzy dotyczącej bezpiecznego stosowania środków ochrony roślin, jak również wykorzystują te preparaty w miejscach, w których trudno jest zachować warunki bezpiecznej ich aplikacji (w pomieszczeniach mieszkalnych, na balkonach i w ogrodach przydomowych).

Zgodnie z art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin zostało zabronione stosowanie przez użytkowników nieprofesjonalnych, w formie oprysku lub fumigacji, a także wykorzystywanie do zaprawiania nasion, środków ochrony roślin zaklasyfikowanych zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniającego i uchylającego dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1907/2006, do co najmniej jednej z poniższych klas i kategorii zagrożenia:

- 1) toksyczność ostra kategoria 1, 2 i 3;
- 2) działanie rakotwórcze;
- 3) działanie mutagenne;
- 4) działanie szkodliwe na rozrodczość;
- 5) działanie toksyczne na narządy docelowe po narażeniu jednorazowym (STOT SE) kategoria

1;

6) działanie toksyczne na narządy docelowe po narażeniu powtarzanym (STOT RE) kategoria 1.

W ramach działania realizowane będą zadania edukacyjne oraz kontrole, dotyczące przestrzegania powyższych przepisów.

9.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą prowadzone:

- 1) działania informacyjno-edukacyjne;
- 2) kontrole.

9.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie liczny nieprawidłowości w zakresie wykonywania zabiegów ochrony roślin. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

9.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. Zadania związane z nadzorem nad wykonywaniem zabiegów ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Materiały informacyjne i edukacyjne będą opracowywane przez jednostki naukowo-badawcze, w tym w ramach przyjętych dla nich programów wieloletnich.

10. Działanie 10. Integrowana ochrona roślin

Podstawowym celem krajowego planu działania jest upowszechnianie zasad integrowanej ochrony roślin. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 14 dyrektywy 2009/128/WE.

Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, której głównym założeniem jest racjonalne stosowanie środków ochrony roślin, oparte na faktycznej potrzebie wykonania zabiegu, z uwzględnieniem w pierwszej kolejności metod niechemicznych, w najbardziej efektywny sposób ogranicza zagrożenia związane ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Zadanie to stanowi kontynuację działań realizowanych w ramach krajowego planu działania na lata 2013–2017, dzięki którym upowszechniono głównie wśród profesjonalnych użytkowników środków ochrony roślin zasady integrowanej ochrony roślin, ograniczając tym samym zagrożenia związane z wykorzystywaniem tych preparatów.

Promowanie zasad integrowanej ochrony roślin będzie realizowane w oparciu o następujące

zadania szczegółowe.

Zadanie 1. Upowszechnianie wiedzy z zakresu integrowanej ochrony roślin

Zadaniem priorytetowym krajowego planu działania będzie dalsze upowszechnianie wiedzy na temat integrowanej ochrony roślin.

Zadanie to realizowane będzie przez szereg procesów, w tym:

- 1) prowadzenie specjalistycznych szkoleń, seminariów i konferencji, pokazów najlepszych praktyk i doświadczeń polowych oraz innych przedsięwzięć w zakresie ochrony roślin;
- 2) przygotowywanie i upowszechnianie wyników badań naukowych, materiałów informacyjnych, szkoleniowych oraz publikacja informacji z zakresu ochrony roślin w prasie branżowej;
- 3) utrzymanie i rozwój informatycznej platformy internetowej poświęconej tematyce integrowanej ochrony roślin pod nazwą Platforma Sygnalizacji Agrofagów, na której udostępniane będą metodyki integrowanej ochrony roślin, systemy wspomaganie decyzji, programy ochrony roślin oraz opracowania naukowe dotyczące ochrony roślin.

Podstawowym sposobem promowania idei integrowanej ochrony roślin, a tym samym podnoszenia wiedzy o zrównoważonych metodach ochrony upraw, będzie właściwa edukacja producentów rolnych oraz doradców, a także dostarczenie im niezbędnych narzędzi do stosowania zasad integrowanej ochrony roślin. Rozwój elektronicznej formy przekazu informacji stanowić będzie płaszczyznę i narzędzie wymiany doświadczeń oraz transferu wiedzy pomiędzy nauką a praktyką przy wdrażaniu integrowanej ochrony roślin.

Zadanie kierowane jest nie tylko do użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin, ale także użytkowników nieprofesjonalnych.

Zadanie 2. Utrzymanie platformy internetowej poświęconej integrowanej ochronie roślin

Utworzona w ramach krajowego planu działania realizowanego w latach 2013–2017 Platforma Sygnalizacji Agrofagów www.agrofagi.com.pl stanowi płaszczyznę i narzędzie wymiany doświadczeń oraz transferu wiedzy pomiędzy nauką a praktyką przy realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin. Platforma ta prowadzona jest przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu w ścisłej współpracy z Instytutem Ogrodnictwa w Skierniewicach oraz Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowym Instytutem Badawczym w Puławach.

Biorąc pod uwagę możliwość dostępu do Internetu w Polsce, a w szczególności jego rozwój na obszarach wiejskich, platforma umożliwi mieszkańcom tych obszarów dostęp do nowoczesnych technologii teleinformatycznych. Za pośrednictwem platformy internetowej poświęconej integrowanej ochronie roślin jest możliwe także informowanie ogółu społeczeństwa o środkach ochrony roślin i zasadach ich stosowania. Na stronie internetowej będą udostępniane informacje dotyczące sygnalizacji agrofagów, systemy wspomaganie podejmowania decyzji w ochronie roślin, informacje na temat zwalczania agrofagów, a także metodyki integrowanej ochrony roślin, programy ochrony roślin oraz poradniki.

W ramach działania planowana jest dalsza rozbudowa i modernizacja Platformy Sygnalizacji Agrofagów w celu dostosowania jej do bieżących potrzeb użytkowników, obejmująca w szczególności:

- 1) regularne zamieszczanie, w formie biuletynu, informacji istotnych w kontekście integrowanej ochrony upraw (o wynikach badań naukowych, obserwacjach polowych, zmianach prawnych, identyfikowanych zagrożeniach);
- 2) wydawanie komunikatów o wynikach sygnalizacji oraz nagłych zagrożeniach dla upraw;
- 3) zapewnienie jej interaktywności przez możliwość zadawania pytań ekspertowi.

Ponadto, rozwijana będzie współpraca z innymi jednostkami w zakresie sygnalizacji agrofagów w celu pozyskiwania jak największej liczby danych (w szczególności z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, Centralnym Ośrodkiem Badania Odmian Roślin Uprawnych oraz jednostkami naukowo-badawczymi).

Zadanie 3. Opracowanie, aktualizacja i udostępnienie metodyk integrowanej ochrony poszczególnych upraw

Jednym z działań pozalegisłacyjnych, służących wdrożeniu ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin, będzie aktualizacja oraz udostępnienie użytkownikom profesjonalnym środków ochrony roślin metodyk integrowanej ochrony roślin. Metodyki zawierają zalecenia dotyczące metod ochrony roślin dla poszczególnych upraw, obejmujące metody agrotechniczne, biologiczne i chemiczne, ze szczególnym uwzględnieniem wspomagania naturalnych procesów samoregulacji zachodzących w agrocenozach. Jednym z elementów wykorzystywanych w integrowanej ochronie roślin jest stosowanie prawidłowego płodozmianu. Istotna jest też uprawa odmian odpornych i tolerancyjnych oraz wprowadzanie do praktyki rolniczej alternatywnych form uprawy, takich jak siew mieszanek odmian i gatunków, pozwalających na lepsze wykorzystanie zasobów środowiska rolniczego, bez zakłócania jego równowagi biologicznej.

Metodyki integrowanej ochrony roślin zawierają wskazówki dotyczące doboru i stosowania środków ochrony roślin w taki sposób, aby minimalizować ryzyko powstawania zagrożeń dla zdrowia ludzi oraz dla środowiska naturalnego, w tym środowiska wodnego i owadów zapylających.

Metodyki mają charakter dobrowolnych wytycznych, których wykonanie zapewni użytkownikom profesjonalnym środków ochrony roślin, że postępują oni zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W ramach zadania będą aktualizowane dotychczas wykonane metodyki (w celu uwzględnienia postępu technologicznego w ochronie roślin, wyników nowych badań naukowych, identyfikowanych zagrożeń), jak i będą opracowywane metodyki dla nowych gatunków. Opracowywane i aktualizowane metodyki będą udostępniane za pośrednictwem Platformy Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 4. Prowadzenie systemu sygnalizacji agrofagów

Jednym z istotnych elementów integrowanej ochrony roślin jest ograniczenie wykonywania chemicznych zabiegów ochrony roślin do przypadków, gdy jest to uzasadnione występowaniem organizmów szkodliwych w natężeniu stwarzającym zagrożenie dla upraw oraz wybór optymalnego terminu wykonania zabiegu ochrony roślin. Pozwala to, przez podniesienie efektywności zabiegów

ochrony roślin, na ograniczenie ilości stosowanych środków ochrony roślin, czy też dobór najbardziej skutecznych preparatów.

Zadania w tym zakresie będą wykonywane przez instytuty branżowe oraz jednostki doradcze – zarówno jednostki doradztwa rolniczego, jak i jednostki komercyjne, czy też branżowe organizacje rolnicze lub grupy producentów.

Realizacji zadania będzie służyć głównie Platforma Sygnalizacji Agrofagów, na której będą zamieszczane komunikaty i zalecenia dotyczące wykonania zabiegów w związku z wystąpieniem zagrożenia powodowanego przez organizmy szkodliwe.

Ponadto, w ramach zadania będą opracowywane oraz udostępniane producentom i doradcom poradniki sygnalizatora dla kolejnych upraw, zawierające praktyczne wytyczne dotyczące identyfikacji i sygnalizacji poszczególnych agrofagów. Poradniki te, udostępniane na Platformie Sygnalizacji Agrofagów, będą miały formę pełnych kompendiów dla poszczególnych upraw, jak i syntetycznych kart informacyjnych dla poszczególnych agrofagów.

Zadanie 5. Udostępnienie systemów wspomaganie podejmowania decyzji w ochronie roślin

Istotnym elementem monitorowania występowania organizmów szkodliwych i sygnalizacji ich występowania jest wykorzystanie zaawansowanych systemów wspomaganie decyzji w ochronie roślin. Systemy takie umożliwiają ograniczenie liczby zabiegów przy jednoczesnym zabezpieczeniu skutecznej ochrony roślin uprawnych, co przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa konsumentów płodów rolnych oraz środowiska naturalnego, a także ograniczenia kosztów produkcji.

Wsparciem dla wdrożenia zasad integrowanej ochrony roślin poza systemem sygnalizacji agrofagów jest zatem udostępnienie wybranych systemów wspomaganie podejmowania decyzji w ochronie roślin użytkownikom profesjonalnym środków ochrony roślin.

W ramach programów wieloletnich wykonywanych przez branżowe instytuty naukowe opracowywane i testowane będą nowe oraz aktualizowane już dostępne systemy. Wszystkie udostępniane będą na Platformie Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 6. Udostępnienie programów integrowanej ochrony roślin

Narzędziem niezbędnym dla prawidłowego planowania i wykonywania zabiegów ochrony roślin są programy integrowanej ochrony opracowywane dla poszczególnych upraw. Programy te są także uzupełnieniem wiedzy przekazywanej za pośrednictwem metodyk integrowanej ochrony roślin, ponieważ zawierają informacje o aktualnie dostępnych środkach ochrony roślin.

Programy ochrony roślin, aby pomagały we wdrażaniu zasad integrowanej ochrony roślin, obok informacji o chemicznych metodach ochrony roślin, muszą zawierać wytyczne dotyczące działań prewencyjnych i zapobiegających wystąpieniu agrofagów oraz informacje o niechemicznych metodach ich zwalczania. Programy wskazują także preparaty zawierające substancje czynne niskiego ryzyka, preparaty biologiczne oraz substancje podstawowe, którym należy przyznać pierwszeństwo przed zastosowaniem chemicznych środków ochrony roślin.

Programy ochrony roślin będą uwzględniać także specyficzne wymagania systemów jakości żywności, nakierowanych na ograniczanie zagrożeń dla środowiska naturalnego oraz dla zdrowia ludzi, czyli rolnictwa ekologicznego oraz integrowanej produkcji roślin.

Programy ochrony roślin będą także wskazywać, jakie zagrożenia mogą wiązać się ze stosowaniem poszczególnych preparatów i zawierać zalecenia, w jaki sposób zagrożenia te można eliminować. W szczególności dotyczy to ochrony wód, fauny pożytecznej i owadów zapylających. Będą zawierać także inne niezbędne informacje dla prawidłowego planowania zabiegów ochrony roślin, jak np. wskazówki dotyczące łącznego stosowania agrochemikaliów czy zapobiegania powstawania odporności u organizmów szkodliwych.

W ramach krajowego planu działania będą opracowywane oraz regularnie aktualizowane programy ochrony dla poszczególnych upraw, spełniające powyższe warunki. Programy te będą upowszechniane za pośrednictwem Platformy Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 7. Upowszechnianie wyników oceny prowadzonej w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego

Wykorzystywanie odmian roślin uprawnych wykazujących odporność lub tolerancję na organizmy szkodliwe jest jednym z czynników sprzyjających ograniczeniu stosowania środków ochrony roślin.

Zadanie będzie realizowane przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych, z wykorzystaniem oceny odporności odmian roślin uprawnych na agrofagi w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego, na podstawie którego tworzone będą „Listy odmian zalecanych do uprawy na obszarze województw”. Listy odmian zalecanych stanowią jeden z elementów doradztwa rolniczego udostępnianych na Platformie Sygnalizacji Agrofagów.

Zadanie 8. Upowszechnianie systemu integrowanej produkcji roślin

Integrowana produkcja roślin jest krajowym systemem jakości żywności, wykorzystującym w sposób zrównoważony postęp techniczny i biologiczny w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, której zasadniczym celem jest dbałość o zdrowie ludzi i środowisko. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, nadzór nad gospodarstwami uczestniczącymi w systemie i wydawanie certyfikatów poświadczających jej stosowanie należą do podmiotów certyfikujących, upoważnianych przez wojewódzkich inspektorów ochrony roślin i nasiennictwa.

Uczestnictwo w systemie pozwala na uzyskanie wysokiej jakości płodów rolnych, które można wprowadzać do obrotu ze znakiem integrowanej produkcji roślin.

W ramach zadania będą podejmowane działania informacyjne i upowszechniające ten system. Rozszerzany będzie zakres upraw, których producenci będą mogli uczestniczyć w systemie (przez opracowywanie nowych metodyk integrowanej produkcji roślin). Doskonalone będą także metody kontroli w ramach systemu, dla zapewnienia jego wiarygodności, tak na rynku krajowym, jak i rynkach państw, do których będą eksportowane polskie płody rolne.

Zadanie 9. Prowadzenie doradztwa w ochronie roślin

Zadaniem Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego jest prowadzenie doradztwa w zakresie rolnictwa. Wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego w ramach zadań z zakresu doradztwa rolniczego prowadzą szkolenia dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich, w szczególności w zakresie stosowania nowoczesnych metod agrotechnicznych i rolnictwa ekologicznego. Ponadto wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego prowadzą działalność informacyjną wspierającą rozwój produkcji rolniczej, działalność w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich oraz upowszechniają metody produkcji rolniczej i stylu życia przyjaznych dla środowiska. Zadania te obejmują także upowszechnianie wiedzy i przekazywanie użytkownikom środków ochrony roślin najnowszych informacji związanych z ochroną roślin. Właściwy sposób postępowania producentów rolnych stosujących środki ochrony roślin w największym stopniu ogranicza ryzyko związane z ich użyciem. Dlatego konieczne jest wykorzystanie profesjonalnego i niezależnego doradztwa w tym zakresie.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego współpracują z instytucjami administracji rządowej i samorządowej działającymi m.in. na rzecz ochrony roślin, w szczególności z instytutami badawczymi, uczelniami rolniczymi, Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz izbami rolniczymi, branżowymi organizacjami rolników i innymi podmiotami gospodarczymi dostarczającymi środki do produkcji rolnej.

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie wraz z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego są podstawowymi jednostkami, które zajmują się kształceniem ustawicznym rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. Doskonalenie kadry doradczej z ośrodków wojewódzkich realizowane jest przez system specjalistycznych szkoleń oraz organizowanie seminariów, konferencji i pokazów najlepszych praktyk rolniczych stanowi ważny element gwarancji świadczenia wysokiej jakości usług doradczych.

Zadanie 10. Zapewnienie bezpieczeństwa owadów zapylających podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin

Jednym z podstawowych celów integrowanej ochrony roślin jest ograniczenie wpływu zabiegów ochrony roślin na organizmy niebędące ich celem działania, w szczególności zaś na faunę pożyteczną, w tym na owady zapylające.

Owady zapylające, a przede wszystkim pszczoły miodne, spełniają niezwykle istotną rolę w rolnictwie, a także w naturalnych ekosystemach. Wg danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa FAO, spośród 100 głównych gatunków roślin uprawnych, stanowiących 90% produkowanej na świecie żywności, aż 71 jest zapylanych przez pszczoły. Owady te pełnią szczególnie istotną rolę w produkcji owoców (jabłek, wiśni) oraz warzyw (ogórków, dyni, cukinii) oraz przemysłowych (rzepaku).

Jednocześnie środki ochrony roślin są wskazywane jako jedna z przyczyn, obok chorób wirusowych, pasożytniczych oraz zmian środowiskowych, obserwowanego zjawiska określanego jako

Zespół masowego ginięcia pszczoły miodnej (ang. Colony Collapse Disorder).

Środki ochrony roślin przy niewłaściwym ich stosowaniu mogą bowiem powodować ostre zatrucia pszczół, powodując ich nagłe upadki, oraz zatrucia chroniczne, osłabiające organizm owadów i zwiększające narażenie ich na inne czynniki szkodliwe.

W związku z powyższym, przyjęto szereg rozwiązań mających na celu ograniczenie ryzyka, jakie dla owadów zapylających mogą stwarzać środki ochrony roślin. Zagadnienia ochrony zapylaczy są jednym z wymagań integrowanej ochrony roślin, określonych w przepisach rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz. U. poz. 505), a także obowiązkowych szkoleń dla osób stosujących środki ochrony roślin, których programy określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2013 r. w sprawie szkoleń w zakresie środków ochrony roślin (Dz. U. poz. 554). Przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin określają także minimalne odległości od pasiek, w jakich można stosować te preparaty.

W ramach zadania będą prowadzone działania na rzecz ograniczenia liczby przypadków zatruc pszczół środkami ochrony roślin, w tym:

- 1) działania informacyjno-edukacyjne wśród użytkowników tych preparatów;
- 2) działania monitoringowe, w celu określenia stanu zdrowotności rodzin pszczelich w Polsce;
- 3) kontrole dotyczące prawidłowości stosowania środków ochrony roślin;
- 4) badania naukowe dotyczące wrażliwości pszczoły miodnej i innych zapylaczy na środki ochrony roślin.

Ponadto, aby prawidłowo oceniać ryzyko stwarzane przez środki ochrony roślin dla pszczół, na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin, ustanowiono, że urząd obsługujący ministra właściwego do spraw rolnictwa gromadzi informacje o zatruciach pszczół środkami ochrony roślin.

System zbierania informacji o zatruciach pszczół pozwala na pełne poznanie skali tego zjawiska oraz, w razie konieczności, podjęcie dodatkowych działań zmierzających do jego ograniczenia.

W ramach krajowego planu działania będą kontynuowane dotychczasowe działania mające na celu określenie skali zagrożeń stwarzanych dla pszczół przez środki ochrony roślin.

10.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie upowszechniana wiedza z zakresu integrowanej ochrony roślin;
- 2) będzie utrzymana i rozwijana platforma internetowa poświęcona integrowanej ochronie roślin;
- 3) będą opracowane, aktualizowane i udostępniane metodyki integrowanej ochrony poszczególnych upraw;

- 4) będzie prowadzony system sygnalizacji agrofagów;
- 5) będą udostępniane systemy wspomagania podejmowania decyzji w ochronie roślin;
- 6) będą udostępniane programy integrowanej ochrony roślin;
- 7) będą upowszechniane wyniki oceny prowadzonej w ramach Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego;
- 8) będzie upowszechniany system integrowanej produkcji roślin;
- 9) będzie prowadzone doradztwo w ochronie roślin;
- 10) będą prowadzone działania informacyjno-edukacyjne i kontrole, mające na celu ograniczenie ryzyka stwarzanego przez środki ochrony roślin dla owadów zapylających;
- 11) będą monitorowane zatrucia pszczół środkami ochrony roślin.

10.2. Mierniki służące monitorowaniu

Efektywność działania będzie oceniana na podstawie licznych nieprawidłowości w zakresie przestrzegania zasad integrowanej ochrony roślin. W 2022 r. poziom nieprawidłowości w tym zakresie, stwierdzanych w ramach kontroli prowadzonej przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, powinien wynosić poniżej 5%.

10.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznaných limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe, a także Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego. Zadanie będzie także realizowane w ramach programów wieloletnich przyjętych dla Instytutu Ochrony Roślin – Państwowego Instytutu Badawczego w Poznaniu, Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach, Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach a także Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach. Zadania związane z nadzorem nad systemem integrowanej produkcji roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach limitów wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów.

Ponadto realizacja zadania będzie wymagała nawiązania współpracy z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego, samorządem rolniczym, szkołami i uczelniami rolniczymi, a także branżowymi organizacjami rolniczymi.

11. Działanie 11. Analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin

Prawidłowe ukierunkowanie działań regulacyjnych oraz kontrolnych w zakresie obrotu i stosowania środków ochrony roślin na obszary ryzyka, a także kreowanie polityki państwa w odniesieniu do tych preparatów, wymaga ustanowienia sprawnego systemu gromadzenia i analizy danych dotyczących

ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, a także kształtowania poziomu wiedzy o zachowaniach użytkowników tych preparatów. Działanie to służy osiągnięciu celów art. 15 dyrektywy 2009/128/WE.

W związku z powyższym, w ramach krajowego planu działania będą prowadzone kontrole, monitoringi i badania statystyczne, których celem jest uzyskanie informacji o wpływie środków ochrony roślin na środowisko. W oparciu o uzyskane dane obliczane będą wskaźniki ryzyka pestycydowego.

W tym celu realizowane będą następujące zadania szczegółowe.

Zadanie 1. Badania statystyczne dotyczące środków ochrony roślin

Na potrzeby realizacji krajowego planu działania będą wykorzystywane dane pochodzące z badań statystycznych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, jak i Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Dane te będą przekazywane do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi i poddawane analizie.

W ramach zadania będą wykonywane następujące podzadania.

Podzadanie 1. Prowadzenie badań statystycznych sprzedaży środków ochrony roślin

Badania statystyczne dotyczące sprzedaży środków ochrony roślin będzie prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny we współpracy z resortem rolnictwa oraz Instytutem Ochrony Roślin – Państwowym Instytutem Badawczym.

Podzadanie 2. Prowadzenie badań statystycznych zużycia środków ochrony roślin

Zadanie będzie realizowane w ramach badań statystycznych zgodnie z metodologią określoną w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1185/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie statystyk dotyczących pestycydów (Dz. Urz. UE L 324 z 10.12.2009, str. 1) przez Głównym Urząd Statystyczny we współpracy z Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Instytutem Ochrony Roślin – Państwowym Instytutem Badawczym w Poznaniu.

Celem badania będzie określenie przeciętnego zużycia substancji czynnej wyrażonej w kg/ha powierzchni dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych. Badanie będzie prowadzone z uwzględnieniem struktury upraw i wielkości produkcji oraz danych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin w losowo wytypowanych gospodarstwach.

Podzadanie 3. Prowadzenie badań dotyczących integrowanej ochrony roślin

Dla prawidłowego zobrazowania efektywności działań krajowego planu działania konieczne są aktualne dane dotyczące znajomości przez rolników zasad integrowanej ochrony roślin oraz prawidłowości zachowań podczas przygotowywania zabiegu ochrony roślin, aplikacji preparatu, a także bezpośrednio po zabiegu. Dane te będą zbierane w ramach badań statystycznych – Polska wieś i rolnictwo realizowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz badaniach struktury gospodarstw rolnych realizowanych przez Główny Urząd Statystyczny.

Zadanie 2. Kontrole i monitoringi dotyczące środków ochrony roślin

W Polsce kontrole prowadzone są przez wyznaczone organy urzędowe na podstawie obowiązujących przepisów prawa. Realizowane są także badania monitoringowe, które odnoszą się do zjawisk związanych ze środkami ochrony roślin, w szczególności z ich stosowaniem. Można tu wyróżnić obszary bezpieczeństwa ludzi (w tym bezpieczeństwa żywności), zwierząt i środowiska. Najczęściej są to badania poziomu pozostałości środków ochrony roślin lub ich metabolitów i niejednokrotnie są jednymi z wielu wykonywanych na pobranej próbce badanego materiału.

Wyniki analiz będą stanowiły podstawę do oceny stopnia realizacji celów krajowego planu działania, a także do ewentualnej zmiany przepisów dotyczących zarządzania ryzykiem związanym z obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin.

W ramach zadania będą wykonywane następujące podzadania.

Podzadanie 1. Kontrola skażenia żywności pochodzenia roślinnego środkami ochrony roślin

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej prowadzą urzędowe kontrole żywności pochodzenia roślinnego produkowanej i wprowadzanej do obrotu oraz żywności pochodzenia zwierzęcego wprowadzonej do obrotu, zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2017 r. poz. 149, z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Kontrole są przeprowadzane w ramach zintegrowanego wieloletniego krajowego planu kontroli, który został opracowany przez Głównego Inspektora Sanitarnego, zgodnie z art. 41–43 rozporządzenia (WE) nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regulami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz. Urz. UE L 165 z 30.04.2004, str. 1, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 3, t. 45, str. 200, z późn. zm.).

W realizacji kontroli pozostałości pestycydów w żywności bierze udział 16 wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych. Próbki do badań są pobierane przez pracowników stacji sanitarno-epidemiologicznych szczebla powiatowego zgodnie z zasadami opisanymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 października 2007 r. w sprawie pobierania próbek żywności w celu oznaczania pozostałości pestycydów (Dz. U. poz. 1502). Badania pozostałości pestycydów w żywności są prowadzone w akredytowanych laboratoriach 5 stacji sanitarno-epidemiologicznych: w Warszawie, Łodzi, Opolu, Rzeszowie i Wrocławiu.

Podzadanie 2. Kontrola skażenia pasz środkami ochrony roślin

Inspekcja Weterynaryjna w ramach realizacji Planu Urzędowej Kontroli Pasz prowadzi monitoring pasz w zakresie obecności pozostałości pestycydów chloroorganicznych i fosfoorganicznych. System nadzoru nad paszami, kompetencje i odpowiedzialność właściwych organów określa ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach (Dz. U. z 2017 r. poz. 453). Organem kontrolnym sprawującym nadzór nad

całym sektorem paszowym jest powiatowy lekarz weterynarii, z wyłączeniem wytwarzania i obrotu paszami leczniczymi, nad czym nadzór sprawuje wojewódzki lekarz weterynarii. Próbki są pobierane z materiału paszowego pochodzenia roślinnego oraz mieszanek paszowych dla zwierząt. Weterynaryjna kontrola graniczna produktów pochodzenia roślinnego stosowanych w żywieniu zwierząt jest przeprowadzana przez granicznego lekarza weterynarii.

Podzadanie 3. Kontrola skażenia żywności pochodzenia zwierzęcego środkami ochrony roślin

Zadanie z zakresu kontroli pozostałości środków ochrony roślin w żywności pochodzenia zwierzęcego, w tym pestycydów chloroorganicznych i polichlorowanych bifenyli oraz pestycydów fosforoorganicznych, leży w kompetencjach Inspekcji Weterynaryjnej. Podstawę prawną prowadzenia kontroli stanowi rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 21 czerwca 2017 r. w sprawie monitorowania substancji niedozwolonych, pozostałości chemicznych, biologicznych, produktów leczniczych i skażeń promieniotwórczych (Dz. U. poz. 1246), wdrażające do polskiego prawa dyrektywę Rady 96/23/WE z dnia 29 kwietnia 1996 r. w sprawie środków monitorowania niektórych substancji i ich pozostałości u żywych zwierząt i w produktach pochodzenia zwierzęcego oraz uchylającą dyrektywy 85/358/EWG i 86/469/EWG oraz decyzje 89/187/EWG i 91/664/EWG (Dz. Urz. WE L 125 z 23.05.1996, str. 10, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne; rozdz. 3, t. 19, str. 71). Założenia programu badań pozostałości, jego plan, jak i wyniki tych badań, opracowywane są przez Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach, zatwierdzone do realizacji przez Głównego Lekarza Weterynarii, a następnie akceptowane przez Komisję Europejską.

Zadanie 3. Opracowanie wskaźników oraz analiza ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin

W oparciu o dane uzyskane w trakcie działań kontrolnych, badań statystycznych dotyczących obrotu i stosowania środków ochrony roślin oraz systemów monitorowania zjawisk związanych ze środkami ochrony roślin, w ramach programu wieloletniego realizowanego przez Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu, będą doskonalone opracowane w ramach krajowego planu działania na lata 2013–2017 krajowe wskaźniki ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin, a także będą wykonywane stosowne obliczenia wartości tych wskaźników. Wskaźniki w kolejnych latach pozwolą na analizę zagrożeń związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin, stanowiąc podstawę do zarządzania ryzykiem i kształtowania polityki w odniesieniu do środków ochrony roślin.

11.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą:

- 1) zbierane i analizowane dane uzyskane w trakcie działań kontrolnych, monitoringowych oraz badań statystycznych, dotyczących obrotu i stosowania środków ochrony roślin;
- 2) doskonalone i obliczanie wskaźniki ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

11.2. Mierniki służące monitorowaniu

Ze względu na charakter działania, mającego na celu zwiększenie efektywności innych działań ujętych w krajowym planie działania, nie zostały wyodrębnione do oceny jego realizacji indywidualne mierniki.

11.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Środowiska oraz Główny Urząd Statystyczny, w tym przez zadania realizowane na ich rzecz przez jednostki nadzorowane i podległe, w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych poszczególnych jednostek sektora finansów publicznych uczestniczących w realizacji tego działania. Zadanie będzie także realizowane w ramach programu wieloletniego przyjętego dla Instytutu Ochrony Roślin – Państwowego Instytutu Badawczego w Poznaniu oraz Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach.

12. Działanie 12. Utrzymanie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin

Ograniczaniu zagrożeń związanych z prowadzeniem obrotu i konfekcjonowania oraz stosowaniem środków ochrony roślin służy nie tylko działalność polegająca na wyposażeniu użytkowników profesjonalnych tych środków w odpowiednią wiedzę i narzędzia pozwalające na ograniczenie stosowania tych preparatów do niezbędnego minimum. Konieczne w tym zakresie są także działania kontrolne służb państwowych, mające na celu eliminowanie stwierdzanych nieprawidłowości. Działania te, w celu zapewnienia odpowiedniej efektywności, bazują na analizie ryzyka pozwalającej na ukierunkowanie kontroli na obszary o największym prawdopodobieństwie występowania nieprawidłowości.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin, nadzór nad obrotem i konfekcjonowaniem oraz stosowaniem środków ochrony roślin należy do obowiązków Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Eliminowanie przypadków naruszania norm prawnych w zakresie obrotu i konfekcjonowania środków ochrony roślin w zasadniczy sposób wpływa na ograniczenie ryzyka związanego z ich obrotem, a w dalszej kolejności stosowaniem tych preparatów.

Zakres ww. zadań realizowanych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa obejmuje:

- 1) kontrolę obrotu środkami ochrony roślin (zapobieganie wprowadzaniu i eliminowanie z obrotu środków niedopuszczonych do obrotu lub podrobionych, stanowiących nieznane zagrożenie dla ludzi, zwierząt i środowiska);
- 2) badanie jakości środków ochrony roślin znajdujących się w obrocie;
- 3) kontrolę stosowania środków ochrony roślin w gospodarstwach konwencjonalnych z produkcją roślinną oraz w gospodarstwach uczestniczących w systemie integrowanej produkcji, w miejscach zaprawiania materiału siewnego, wykonywania zabiegów metodą fumigacji,

w magazynach płodów rolnych, w miejscach gdzie stosowanie środków ochrony roślin może podlegać ograniczeniom lub być zabronione, a także w innych miejscach stosowania tych preparatów, w tym stosowania zasad integrowanej ochrony roślin;

- 4) nadzór nad stosowaniem środków ochrony roślin sprzętem montowanym na statkach powietrznych;
- 5) badanie pozostałości środków ochrony roślin.

W ramach działania planowane jest prowadzenie efektywnego nadzoru nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin.

Dla zapewnienia efektywności działania konieczne jest także zapewnienie odpowiedniej współpracy krajowych organów administracji odpowiedzialnych za nadzór nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin z organami pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Działania Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa będą ukierunkowane przede wszystkim na:

- 1) ochronę owadów zapylających podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin;
- 2) ochronę środowiska wodnego podczas wykonywania zabiegów ochrony roślin (przestrzeganie wymogów dotyczących stref buforowych);
- 3) spełnienie wymogów dotyczących stanu technicznego sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin;
- 4) eliminację z rynku podrobionych środków ochrony roślin.

W celu zapewnienia jak najwyższej efektywności kontroli prowadzonych przez państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, w ramach krajowego planu działania realizowanego w latach 2013–2017 Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu opracował narzędzia matematyczno-statystyczne służące analizie ryzyka i planowaniu kontroli. Narzędzia te będą doskonalone w ramach krajowego planu działania.

12.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania:

- 1) będzie prowadzona kontrola prawidłowości obrotu i stosowania środków ochrony roślin;
- 2) będą doskonalone narzędzia służące analizie ryzyka oraz planowaniu kontroli.

12.2. Mierniki służące monitorowaniu

Ze względu na charakter działania, mającego na celu zwiększenie efektywności innych działań ujętych w krajowym planie działania, nie zostały wyodrębnione do oceny jego realizacji indywidualne mierniki.

12.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. Zadania związane z nadzorem obrotem, konfekcjonowaniem i stosowaniem środków ochrony roślin będą realizowane przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa w ramach wydatków budżetowych Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz wojewodów. Zadanie będzie także realizowane w ramach programu wieloletniego przyjętego dla Instytutu Ochrony Roślin – Państwowego Instytutu Badawczego w Poznaniu.

13. Działanie 13. Optymalizacja ochrony upraw małoobszarowych i ekologicznych

Ochrona roślin o niskim zużyciu preparatów chemicznych to przede wszystkim integrowana ochrona roślin oraz rolnictwo ekologiczne.

Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin wymaga zapewnienia producentom rolnym, odpowiednich narzędzi, w tym także środków zawierających substancje czynne zakwalifikowane do grupy niskiego ryzyka, a także substancje dopuszczone do stosowania w uprawach ekologicznych, które minimalizują ryzyko negatywnego wpływu na środowisko.

Dobór środków ochrony roślin powinien nie tylko zapewniać możliwość ochrony poszczególnych upraw, ale także przemienne stosowanie środków ochrony roślin opartych na różnych substancjach czynnych. Obok chemicznych środków ochrony roślin producenci rolni powinni mieć możliwość sięgnięcia po preparaty biologiczne oparte na mikroorganizmach lub substancje podstawowe.

Brak optymalnej dostępności środków ochrony roślin szczególnie widoczny jest w przypadku rolnictwa ekologicznego, gdzie stosowane mogą być wyłącznie preparaty zawierające określone substancje czynne, a także upraw małoobszarowych.

Brak środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w uprawach małoobszarowych jest przy tym jednym z czynników zwiększających ryzyko naruszeń przepisów dotyczących stosowania tych preparatów, w tym stosowania ich niezgodnie z etykietą.

Przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylającego dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 1, z późn. zm.), przewidują w procedurach dopuszczania środków ochrony roślin do obrotu możliwość wykorzystania takich mechanizmów jak rejestracja strefowa, wzajemne uznawanie zezwoleń (w tym także na zastosowania małoobszarowe), czy też rozszerzenie zakresu zezwoleń na zastosowania małoobszarowe.

W związku z powyższym, w ramach działania, priorytetowo realizowane będą prace na rzecz zapewnienia odpowiedniego asortymentu i wyboru środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym oraz substancji podstawowych.

13.1. Sposób realizacji działania

W ramach realizacji działania będą prowadzone:

- 1) badania i analizy w zakresie zapewnienia odpowiedniego asortymentu i wyboru środków ochrony roślin, z uwzględnieniem upraw małoobszarowych i ekologicznych;
- 2) konsultacje z przedstawicielami branżowych organizacji rolniczych, grup producentów, nauki, doradztwa oraz producentów środków ochrony roślin.

13.2. Mierniki służące monitorowaniu

Planowane jest corocznie wydanie lub rozszerzenie zakresu co najmniej 30 zezwoleń dla środków o zastosowania małoobszarowe lub do stosowania w rolnictwie ekologicznym, w szczególności zawierających substancje czynne niskiego ryzyka lub substancje przeznaczone do stosowania w uprawach ekologicznych.

13.3. Podmioty odpowiedzialne za realizację

Działanie będzie realizowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach przyznanych limitów wydatków budżetowych, w tym przez zadania realizowane na rzecz Ministerstwa przez jednostki nadzorowane i podległe. Realizacja zadania będzie wymagała podjęcia współpracy z branżowymi organizacjami rolniczymi oraz producentami środków ochrony roślin.

V. Podsumowanie

Podjęte w Polsce działania w ramach realizacji krajowego planu działania, a także przed przyjęciem tego dokumentu, pozwoliły na wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin oraz istotne ograniczenie lub, w niektórych obszarach, wyeliminowanie zidentyfikowanych zagrożeń stwarzanych przez środki ochrony roślin. Polska przyjęła przy tym przepisy prawa, jak również rozwiązania systemowe, gwarantujące pełne wdrożenie postanowień dyrektywy 2009/128/WE. Niektóre z rozwiązań wynikających z dyrektywy, były przy tym już wcześniej obecne w polskim porządku prawnym.

W Polsce, pomimo wynikającego ze zmian zachodzących w polskim rolnictwie wzrostu stosowania środków ochrony roślin, nadal pozostaje on znacząco niższy niż w państwach europejskich o intensywnej produkcji rolnej. Badania pozostałości środków ochrony roślin w żywności pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i w paszach wskazują przy tym na bardzo niskie poziomy przekroczeń dopuszczalnych prawem Unii Europejskiej poziomów pozostałości środków ochrony roślin. Tym samym polska żywność jest w pełni bezpieczna dla konsumenta.

W ostatnich latach obserwowany jest także spadek liczby zatruć ludzi środkami ochrony roślin z 616 w 2013 r. do 450 w 2016 r.

W krajowym planie działania wykorzystano doświadczenia związane z realizacją wcześniejszego planu. Uwzględnione w nim zostały także wyniki z misji Komisji Europejskiej przeprowadzonej w Polsce w dniach 7–14 czerwca 2017 r. w celu oceny wdrażania środków na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów, w wyniku czego niektóre z dotychczas realizowanych działań zostały zmodyfikowane. Dodane zostały także nowe działania, odpowiadające aktualnym potrzebom w zakresie ograniczania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin. Niezależnie od powyższego, głównym celem krajowego planu działania pozostaje upowszechnianie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin.

Powszechne wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin przez użytkowników profesjonalnych środków ochrony roślin, ale też przez użytkowników nieprofesjonalnych, przyczynia się bowiem w największym stopniu do racjonalizacji i zrównoważonego stosowania tych preparatów.

W krajowym planie działania określone zostały także mierzalne wskaźniki służące do oceny ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, w tym dotyczące zużycia środków ochrony roślin.

Przy opracowaniu krajowego planu działania zapewniono szeroki udział społeczeństwa. Zebrano opinie środowisk naukowych, organizacji branżowych, a także jednostek administracji publicznej.

VI. Zgodność krajowego planu działania z dokumentami strategicznymi w obszarze rolnictwa

Zrównoważone stosowanie środków ochrony roślin stało się jednym z priorytetów polityki ekologicznej na poziomie kraju jak i na poziomie europejskim. Procesy restrukturyzacji i unowocześnienia gospodarki przyczyniły się do obniżenia poziomu presji na środowisko. Krajowy plan działania wychodzi naprzeciw polityce ekologicznej w obszarze produkcji roślinnej. Zachowanie organizmów pożytecznych w obszarze upraw polowych jest jednym z ważniejszych elementów ochrony biologicznej, która stanowi priorytet w poszukiwaniu metod niechemicznych w ochronie roślin.

Krajowy plan działania jest zgodny z Planem na rzecz odpowiedzialnego rozwoju przyjętym uchwałą Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2016 r. oraz będącą jego uszczegółowieniem nową średniookresową strategią rozwoju kraju, tj. Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), przyjętą przez Radę Ministrów uchwałą z dnia 14 lutego 2017 r. Głównym celem działań rozwojowych ww. strategii jest „stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”. W dokumencie podkreślone zostało, że kluczowe dla zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju kraju będzie zwiększanie konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych poprzez poprawę ich dochodowości, integrację łańcucha żywnościowego i bardziej sprawiedliwy podział wartości dodanej w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.

Jednocześnie w celu szczegółowym I strategii – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną, zaprojektowanych zostało siedem kierunków interwencji, w tym trzy poświęcone rozwojowi sektora rolno-spożywczego: 2. Instytucje publiczne wspierające rozwój podmiotów sektora, 4. Konkurencyjne gospodarstwa rolne i producenci rolno-spożywczy oraz 7. Wsparcie lokalnych motorów przedsiębiorczości. Kierunki te mają za zadanie zwiększenie efektywności funkcjonowania i dostępności doradztwa rolniczego, wspieranie wytwarzania i dystrybucji produktów o wysokiej jakości i poziomie innowacyjności, w tym m.in. tradycyjnych, regionalnych i ekologicznych. Należy także podkreślić, że jednym z projektów strategicznych wpisujących się w ww. kierunki interwencji jest efektywny system doradztwa rolniczego – wzmocnienie i zwiększenie efektywności doradztwa rolniczego przez m.in.: ulepszenie systemu szkoleń doradców rolniczych, wzmocnienie kompetencji w zakresie transferu wiedzy z nauki do praktyki, unowocześnienia warsztatu prowadzenia działalności rolniczej i zarządzania gospodarstwem. Prowadzenie doradztwa to także jedno z najważniejszych zadań krajowego planu działania. Celem doradztwa rolniczego jest przede wszystkim upowszechnianie wiedzy i najnowszych informacji związanych z ochroną roślin, co przekłada się na późniejsze zachowania użytkowników środków ochrony roślin. Właściwy sposób postępowania producentów rolnych stosujących środki ochrony roślin w największym stopniu ogranicza ryzyko związane z ich użyciem. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz pozostałe jednostki doradztwa rolniczego ściśle współpracują z instytucjami administracji rządowej i samorządowej działającymi m.in. na rzecz ochrony roślin, w szczególności z instytutami badawczymi, uczelniami rolniczymi, Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz izbami rolniczymi,

branżowymi organizacjami rolników i innymi podmiotami gospodarczymi dostarczającymi środki do produkcji rolnej. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie wraz z jednostkami doradztwa rolniczego są podstawowymi instytucjami, które zajmują się kształceniem ustawicznym rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

Krajowy plan działania stanowi przede wszystkim bezpośrednią realizację celów Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020 przyjętej przez Radę Ministrów uchwałą z dnia 25 kwietnia 2012 r. Strategia ta jest zgodna z założeniami strategicznymi na poziomie Unii Europejskiej i zachowuje spójność ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Działania zaprojektowane w strategii wychodzą naprzeciw nowym wyzwaniom cywilizacyjnym, w tym m.in. starzeniu się społeczeństw, zmianom klimatu, wymianie pokoleń, rozwojowi technologii informacyjnych, mobilności zawodowej oraz mobilności terytorialnej. Działania te zostały określone przez pryzmat zasobów i funkcji, jakie pełnią obszary wiejskie, rolnictwo i rybactwo w Polsce i na świecie oraz w oparciu o pięć kluczowych zagadnień, tj. kapitał ludzki, jakość życia, bezpieczeństwo, konkurencyjność i środowisko. Strategia ta w sposób bezpośredni wskazuje na potrzebę opracowania krajowego planu działania mającego na celu ograniczenie ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Krajowy plan działania stanowi w szczególności element realizacji działań Strategii ujętych w:

- 1) Priorytecie 3 Bezpieczeństwo żywnościowe;
- 2) Priorytecie 4 Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego;
- 3) Priorytecie 5 Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.

Priorytet 3 Strategii wskazuje na potrzebę produkcji żywności o wysokich walorach jakościowych, stanowiących odpowiedź na rosnące wymagania konsumentów, jako sposób na podniesienie konkurencyjności i dochodów producentów. Strategia stwierdza, że „istotne w tym zakresie jest m.in. wdrażanie i przestrzeganie m.in. zasad zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin, w szczególności przestrzeganie zasad zintegrowanej ochrony roślin i integrowanej produkcji”. Tym samym podstawowe cele krajowego planu działania w pełni wpisują się w priorytety Strategii.

Podstawowym elementem Priorytetu 3 Strategii są działania, które gwarantują, że żywność trafiająca na rynek jest bezpieczna dla konsumentów. Naprzeciw tym postulatом wychodzą ujęte w krajowym planie działania rozwiązania zwiększające efektywność kontroli prowadzonych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, a także rozwój systemu badań sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin. Ponieważ Strategia podkreśla znaczenie koordynacji i efektywnej współpracy pomiędzy służbami powołanymi do nadzoru nad bezpieczeństwem żywności, w krajowym planie działania uwzględniono działania ułatwiające analizę i wykorzystywanie danych uzyskiwanych z różnych jednostek kontrolnych.

Priorytet 3 Strategii podkreśla także potrzebę upowszechniania wiedzy w zakresie zasad żywienia i podnoszenie świadomości producentów artykułów rolno-spożywczych, co wymaga działań o charakterze szkoleniowo-doradczym, w tym prowadzenia szkoleń dla rolników w zakresie zasad bezpieczeństwa żywności. Te cele strategii będą realizowane przez ujęte w krajowym planie działania

rozwiązania służące rozwojowi doradztwa w zakresie ochrony roślin, a także szkolenia kierowane do rolników – zarówno obowiązkowe, jak i dobrowolne.

Krajowy plan działania realizuje także Priorytet 4 Strategii, podkreślający wagę promowania rozwiązań technicznych przyjaznych dla środowiska w produkcji rolnej, upowszechniania informacji w zakresie nowoczesnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych, a także zapewnienia profesjonalnego doradztwa. Realizuje on ujęte w tym Priorytecie cele Strategii, jakimi jest wspieranie i wdrażanie innowacji, które będą sprzyjały wzrostowi produktywności w warunkach zrównoważonej produkcji rolnej.

Krajowy plan działania wpisuje się również w Priorytet 5 Strategii, który wskazuje na potrzebę:

- 1) zapewnienia systemu szkoleń dla profesjonalnych użytkowników środków ochrony roślin, dystrybutorów tych preparatów oraz doradców, świadczących usługi w zakresie ochrony roślin;
- 2) podnoszenia świadomości ogółu społeczeństwa odnośnie środków ochrony roślin;
- 3) zapewnienia nadzoru nad stanem technicznym sprzętu do stosowania środków ochrony roślin, znajdującego się w użytkowaniu;
- 4) ochrony środowiska wodnego i wody pitnej przed skażeniem środkami ochrony roślin;
- 5) zmniejszenia stosowania pestycydów lub zagrożeń z nich wynikających na obszarach dostępnych dla szczególnie wrażliwych grup ludności oraz cennych przyrodniczo;
- 6) wdrożenia zasad integrowanej ochrony roślin przez profesjonalnych użytkowników tych preparatów;
- 7) monitorowania ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Należy też zaznaczyć, że w Programie działań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na lata 2015–2019 „Rolnictwo, produkcja żywności, rozwój obszarów wiejskich strategicznym zadaniem państwa” w obszarze II znajdują się dwa zadania odnoszące się bezpośrednio do materii ujętej w niniejszym krajowym planie działania:

02.04.10 Konsekwentna realizacja Krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2013–2017 oraz opracowanie nowego planu po 2017 roku

02.04.11 Zapewnienie przestrzegania od zasad integrowanej ochrony roślin.

Tym samym krajowy plan działania stanowi także wykonanie programu działań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.